STATISTIČKI PREGLED

U SVIJETU I DOMU

UREDIO

DRAGUTIN BEZIK

PRIV. ČINOVNIK

ZAGREB 1940

TISKARA MERKANTILE (JUTRIŠA I SEDMAK) ZAGREB

SVIJET U STATISTICI 1941

Novom promjenom političke karte Evrope nestale su sa političke pozornice mnoge države, koje su poslije Svjetskog rata igrale dominantnu ulogu u međunarodnom i političkom životu Evrope.

Danas, kada se cijeli svijet nalazi na prekretnici velikih događaja t. j. vrijeme, u kojem se preko noći mijenjaju vladari, oružanom silom prelaze tuđe granice, za par dana ili sedmica zauzimaju veliki teritoriji pa i čitave države i narodi, i kada se na raznim bojnim poljima vode krvave borbe, kako na kopnu tako na moru i u vazduhu, o prestižu za novi poredak čovječanstva; odlučili smo izdati ovaj pregled statistike u svijetu i domu, gdje ukratko iznosimo sve statističke podatke sviju država i naroda svijeta.

Ovaj će statistički pregled ujedno služiti cij. čitaocima kao uspomena dosadašnjih svjetskih događaja, koji se odigravaju takoreći u polovici dvadesetog stoljeća daleko u budućnosti.

EVROPSKE DRŽAVE

BUGARSKA KRALJEVINA

zauzima povuršinu od 122.138 kv. km. s 6,743.000 stanovnika.

NJEMAČKA (AUTOR. REPUBLIKA)

sa Čehoslovačkim protektoratom i okupiranim dijelom Poljske zauzima površinom od 811.159 kv. km. s 105,000.000 stanovnika.

Pod upravom Njemačkih okupatorskih vlasti nalaze se još i sve one zemlje koje su u sadašnjem ratu sa Njemačkom pretrpjele vojnički poraz i tako pobijedjene izgubile svoju samostalnost i to:

1. **DANSKA** zauzima površinu od 42.931 kv. km s 3,670.T000 stanovnika;

2. **NORVEŠKA** zauzima povušinu od 322.681 kv. km s 2,872.000 stanovnika;

3. **HOLANDIJA** zauzima povušinu od 34.181 kv. km s 8,475.000 stanovnika;

4. **BELGIJA** zauzima površinu od 30.207 kv. km s 8,331.000 stanovnika;

5. **Vojvodstvo Luxemburg** zauzima površinu od 2.586 kv. km sa 350.000 stanovnika i

6. **Okupirani dio Francuske** od preko 300.000 kv. km s oko 23,000.000 stanovnika.

Prema tome Njemačka sada ima pod svojom vlašću 1,243.745 kv. km sa ukupno 151,698.000 stanovnika.

FINSKA REPUBLIKA

zauzima povušinu od 280.220 s 2,708.000 stanovnika.

FRANCUSKA REPUBLIKA

(Neokupirani dio) zauzima površinu od 250.986 kv. km s oko 18 milijuna stanovnika.

GRČKA KRALJEVINA

zauzima povrušinu od 139.199 kv. km s 6,839.000 stanovnika.

VELIKA BRITANIJA

Kao matica zemlja zauzima površinu od 242.606 kv. km s 46,823.500 stanovnika. Dalje slijede Dominioni, mandatska područja i kolonije koje se rasprostiru po svima krajevima svijeta.

Veličina i organizacija Britanskog imperija.

Cijeli svijet s najvećim interesovanjem prati dogadjaje na zapadu Europe, gdje se danomice vode krvave borbe na moru i uzduhu izmedju dva velika protivnika Velike Britanije i Njemačke, o čijem ishodu ovisi budući progres svijeta daleko u budućnost.

Tokom posljednje godine bili smo svjedoci ogromne snage Njemačke vojske, koja je dovela Europu pred svršenu činjenicu: Versaljeski ugovor više ne postoji. Sad se razgovara s oružjem u ruci o V. točci Wilsonovog mirovnog prijedloga, koja je po mišljenju Njemačke, godine 1919. u Versailles-u izigrana na štetu Njemačkih interesa. Ta se točka odnosi na kolonije, a glasi: »Slobodno prihvaćamo usvojeno, iskreno i potpuno nepristrano uredjenje svih kolonijalnih zahtjeva, zasnovano na strogom poštivanju načela, da se pri rješavanju svih takvih pitanja suvereniteta nad kolonijama, interesima dotičnoga stanovništva mora pridati ista važnost kao i pravednim zahtjevima vlade, o čijem se pravu suverenosti rješava.

Britansko otočje dijeli od kontinenta kanal La Manche, koji je širok od 27—60 km. Prijeti opasnost za cijelo čovječanstvo, da taj kanal postane grobnica milijuna ljudskih tjelesa, da na dno toga uzburkanog morskog prolaza pane jedna hrabra generacija, a s njom mnogo toga korisnog po ljudski rod.

Napadajem na Britansko otočje ruši se najveći imperij svijeta i otvaraju nove perspektive.

Ogromno je to carstvo, bezgranično. Na svim kontinentima svijeta izgradilo je svoje baze, a na mnogim otocima velikih oceana izgradilo život u europskom smislu riječi.

Britanski imperij obuhvaća 39,769.770 kv. km što znači 27% kopna cijele zemaljske kugle. Na tom prostoru živi 497,917.000 stanovnika, što predstavlja po prilici 25% svih stanovnika svijeta. Prema tome svaki četvrti stanovnik svijeta je direktni ili indirektni gradjanin Britanije.

U Europi pripadaju Britanskom imperiju ovi posjedi:

Gibraltar (5 kv. km. s 21.327 stanovnika), koji brani sa svojim jakim utvrdama istoimeni tjesnac širok od 13—27 kilometara.

Otok Malta (316 kv. km sa 241.621 stanovnika) a koji isto posjeduje jaka utvrdjenja.

U Aziji pripadaju Britanskom imperiju ovi posjedi:

Otok Cipar (9.284 kv. km) s 347.959 stanovnika),

Prednja Indija (4,925.480 kv. km s 353,869.800 stanovnika), Adem i pozadina (24.800 kv. km s 152.000 stanovnika), Ceylon (65.608 kv. km s 5,312.548 stanovnika), Malajski posjed (144.760 kv. km s 4,266.760 stanovnika), Honghong 1.012 kv. km s 849.751 stanovnika), Sjeverni Borneo (80.561 kv. km s 270.223 stanovnika), Sarawak (108.800 kv. km s 600.000 stanovnika), Transjordanija, Mandatsko područje (42.020 kv. km s 300 tisuća stanovnika).

Britanski posjedi u Africi:

Kenija (582.374 kv. km s 3,076.343 stanovnika), Uganda (244.000 kv. km s 3,620.193 stanovnika), Zanzibar i Pomba (2.642 kv. km s 237.000 stanovnika, Mauritius 2.096 kv. km s 402.000 stanovnika), Njasa (124.183 kv. km s 1,603.454 stanovnika), Sv. Helena, Arcension, Tristan da Cumba (326 kv. km s 4.295 stanovnika), Scyhelli (404 kv. km. s 27.444 stanovnika), Somali (176.113 kv. km s 344.700 stanovnika), Basuto (30.343 kv. km s 650.000 stanovnika), Bečuana (712.000 kv. km s 152.983 stanovnika), Južna Rhodezija (389.380 kv. km s 1,109.012 stanovnika), Sjeverna Rhodezija (745.760 kv. km 393.238 stanovnika), Swasi (17.359 kv. km s 112.951 stanovnika), Južno Afrička Unija, dominium (1,222.278 kv. km. s 8,488.000 stanovnika), Nigerija (876.820 kv. km s 19,130.800 stanovnika), Gambija (10.706 kv. km s 200.000 stanovnika), Zlatna obala (203.997 kv. km s 3 milijuna stanovnika), Sierra Leone (80400 kv. km. s 1,672.000 stanovnika), Sudan Englesko Egipatski kondominium (2,115.000 kv. km s 5,728.551 stanovnika), Tanganjika, Mandatsko područje (941.000 kv. km s 6,380.180 stanovnika), Jugozapadna Afrika, mandatsko područje 834.965 kv. km s 240.100 stanovnika), Togo Mandatsko područje (33.772 kv. km s 293.714 stanovnika), Karemun, Mandatsko područje (89.500 kv. km s 769.833 stanovnika).

U Americi pripadaju Britanskom imperiju ovi posjedi:

Bermuda otoci (49 kv. km s 27.789 stanovnika), Kanada dominium (9,569.510 kv. km. s 10,376.786 stanovnika), Falklandski otoci (11.950 kv. km. s 2.427 stanovnika), Britanska Guyana (231.744 kv. km s 310.933 stanovnika), Britanski Honduras (21.535 kv. km s 51.347 stanovnika), New Foundland (110.670 kv. km s 282.021 stanovnika), Labrador (311.000 kv. km s 4.324 stanovnika), Bahamski Otoci (11.406 kv. km. s 62.679 stanovnika), Barbados (430 kv. km s 180.055 stanovnika), Jamaica i susjedni otoci (12.224 kv. km. s 1,090.269 stanovnika), Leeward otoci pod vjetrom (1.862 kv. km s 132.937 stanovnika), Trinidad i Tobago (5.117 kv. km 412.783 stanovnika), Windward otoci nad vjetrom (1.335 kv. km s 188.139 stanovnika).

Britanski posjedi u Australiji:

Autsralijski savez, dominium (7,703.850 kv. km s 6,629.839 stanovnika), Neww Zealand, dominium (269.396 kv. km s 1,346.000 stanovnika),

Fidži Otoci (18.344 kv. km s 193.238 stanovnika), Tonga Otoci (997 kv. km s 29.454 stanovnika), Britanski Salamonski Otoci (28.500 kv. km s 94.000 stanovnika), Gilbert i Ellice Otoci (1.185 kv. km s 33.676 stanovnika), Novi Hebridi, Britansko-Francuski kondominium (12.000 kv. km s 60.000 stanovnika), Nova Guineja mandatko područje (240.860 kv. km s 396.958 stanovnika), Bismarckov arhipelag mandatko područje (58.358 kv. km s 216.000 stanovnika), Zapadni Samoa Otoci, mandatsko područje (2.934 kv. km s 52.752 stanovnika, i na koncu Polarni posjedi sa oko 5 milijuna kv. km a na pojima živi samo 653 stanovnika.

Obzirom na tako velik posjed, koji obuhvaća razne kontinente i narode Britanski je imperij vrlo složena politička tvorevina nastala stoljećima evolutivnim putem. Nužda i želja za ljepšim životom natjerala je stanovnike Britanskog otočja, da se otisnu na more i u nepoznatim krajevima zemaljske kugle potraže sredstva za život.

Stvorene su kolonije, koje su vremenom dobile razna prava u odnosu prema Majci zemlji. Dominioni sad imaju toliku samoupravu, da čine udruženje slobodnih država, koje se zove Britanska zajednica Naroda. Naziv Britanski imperij, koji je mnogo više udomaćen, upotrebljava se, kad se misli na kolonije i ostala podredjena područja. Kolonije i ostala podredjena područja dijele se na: Kraljevske Kolonije, Protektorate i Mandatska područja, samo ovo grupiranje nema veza sa stepenom političke emancipacije i oblikom uprave, što naročito pada u oči kod Indije, Južne Rhodezije, Burme i Ceylona. Prve tri su, i ako kolonije, bile su pozvane godine 1937. na imperijalnu konferenciju zajedno s dominionima.

Najvažnije je kodovoga imperija, odnosno Britanske zajednice naroda, da nema pisanog ustava. Ona nema ni svoj centralni parlamenat, ni svu jvladu, ni obrambenu silu, niti izvršnu vlast. Kruna je glavni faktor, jer je ona izvor zakona. Kralj je nosilac vladanja. Zakonodavna je vlast u rukama »Kralja u parlamentu«.

Izvršne se odluke donose u ime kraljevog Savjeta, uz koji postoji i sudski odbor.

Po općem statusu svi stanovnici su gradjani Britanskog imperija, ali i dominioni daju zavičajnost i lokalno državljanstvo. Oni imaju vojnu silu i vanjsku politiku.

Zbog zajedničkih interesa sastaje se imperijalna konferencija, koja se sastoji od članova svih vlada. Ona nije odredjena po ustavu, sastaje se od vremena do vremena, pa ipak se smatra najjačom sponom za postojanje imperija.

Uz imperijalnu konferenciju postoje još neke ustanove, kao na pr. Imperijalni ekonomski Komited, Imperijalna komited za brodarstvo, Izvršni savjet Imperijalnog privrednog biroa, Institut za šumarstvo, Imperijalno povjerenstvo za groblja i t. d. Pokraj ovih postoji niz poluslužbenih i privatnih institucija, koje rade na produbljivanju odnošaja Majke zemlje s imperijem.

Vjerojatno je najfatalnije po Britanski imperij nepostojanje stalne vojne dužnosti. Vojska se ujedinenjene kraljevine skuplja i raspušta prema potrebama obrane. U ratu od 1914—1918. godine postojala je ratna obveza, a ponovno je uspostavljena pred sam početak ovog rata. Za

organizaciju moderne vojske potrebno je vremena. Koliko je to do sad uspjelo, pokazat će najskorije vrijeme?

Britanska vojna moć imade jaka uporišta po cijelom svijetu, ali nigdje ona ne predstavlja milijunsku snagu osim sada na Britanskom Otočju, gdje su poslali pomoć svi dominioni i kolonije.

Kolika je ta pomoć reći će nam budućnost.

Vojsku izvan Britanskih Otoka drže i plaćaju kolonije i dominioni. Čak ih o svom trošku opremaju i u boj na europsko kopno.

Jedan dio engleskih političara dulje je vremena tražio uvodjenje vojne dužnosti i upozoravao na Njemačku opasnost, dok je drugi vjerovao, da će se njemačka vojna sila okrenuti na Rusiju. U toj obmani zapostavili su Englezi svoju obranu, jer su na vrhovima državnog broda sjedili ljudi druge struje i drugih mišljenja. Njen posljednji i vjerojatno najnesretniji izdanak bio je pokojni Nevil Chamberlain.

IRSKA (sl. republika)

zauzima površinu od 70.283 kv. km s 2,960.000 stanovnika.

ITALIJA (kraljevina)

sa Albanijom zauzima površinu od 310.177 kv. km s 43,163.000 stanovnika.

JUGOSLAVIJA (kraljevina)

Statistički pregled kraljevine Jugoslavije:

Kraljevina Jugoslavija ima 15,175.000 stanovnika. Zauzima površinu od 248.665 kv. km.

Naseljenost po vjeroispovijesti:

	Stanovnika
Pravoslavnih	7,193.000
Rimo-katolika	5,954.000
Muslimana	1,643.000
Njemačkih Evangelika	120.000
Slovačkih Evangelika	68.000
Reform. Evangelika	61.000
Židova	72.000
Židova ortodoksa	3.000
Grko-katolika	44.000
Staro-katolika	7.000
Nazarena	6.000
Budhista	2.000
Adventista	1.000
Metodista	1.000

Glavni gradovi i broj stanovnika:

Beograd	355.000
Zagreb	280.000
Subotica	100.000
Sarajevo	80.000
Skoplje	65.000
Novi Sad	64.000

	Stanovnika
Ljubljana	60.000
Split	50.000
Osijek	48.000
Petrovgrad	33.000
Sombor	32.000
Velika Kikinda	28.500
Kragujevac	28.300
Pančevo	23.000
Dubrovnik	19.000
Sušak	17.139
Niš	
Cetinje	15.00
Vinkovci	10.652
Vukovar	10.880
Bjelovar	10.350

Stanovništvo u Jugoslaviji po zvanju:

Zemljoradnika	ima 75.9%
Industrije i zanata	„ 9.8%
Banke i trgovine	„ 3.2%
Slobodnih zvanja	„ 3.5%
Rentijera	„ 2.3%
Saobraćaj	„ 2 %
Radništvo	„ 1.4%
Vojska	„ 0.5%
Ostalo	„ 1,4%

Banovina Hrvatska ima 4,403.199 stanovnika.

Hrvata u Banovini Hrvatskoj imade 3,235.830 od toga ima Hrvata katolika 3,061.680 i Hrvata Muslimana 174.150.

Pravoslavnih u banovini Hrvatskoj ima 847.005, Slovenaca 40.524, Madžara 62.647, Njemaca 96023, Čeha 40.939, Slovaka 13.189, Rusa 5.498, Ukrajinaca 7.468, Poljaka 5.414, Talijana 6.867 i ostalih narodnosti 41.956

Glavni gradovi banovine Hrvatske imadu stanovnika:

Zagreb metropola svih Hrvata	280.000
Split, glavni grad našeg Jadrana	50.000
Osijek	48.000
Šibenik	37.273
Karlovac	21.220
Mostar	20.300
Dubrovnik	19.000
Sušak	17.139
Varaždin	14.680
Sisak	10.918
Vukovar	10.880
Vinkovci	10.652

Hrvata imade i u ostalim mjestima Jugoslavije oko 1,914.170 tako da ukupno Hrvata imade u Jugoslaviji 5,150.000.

Osim Banovine Hrvatske i Jugoslavije Hrvata imade i u drugim državama Europe, Amerike, i t. d. i to kao naše narodne manjine.

U Kraljevini Italiji živi oko	350.000
u Njemačkoj	100.000
u Madžarskoj	200.000
u Turskoj Hrvata muslimana	220.000
u Rumunjskoj	20.000
u Albaniji	30.000
u Državama Južne Amerike	280.000
u Australiji i Novoj Zelandiji	20.000
u Kanadi	20.000
u Udruženim državama Sjeverne Amerike	1,050.000
u Belgiji i Francuskoj	45.000
u ostalim krajevima oko	11.000

Ukupno Hrvata na cijelom svijetu imade 7,500.000.

Banovina Hrvatska rasprostire se od sjeverozapada, grada Čakovca, pa na Jugoistok do Dubrovnika, a na istoku varošica Ilok; zauzima površinu od 66.393 kv. km.

Naseljenost iznosi oko 73 stanovnika na kv km.

MADJARSKA (kraljevina)

zauzima površinu od 165.533 kv. km s 13,490.000 stanovnika.

PORTUGAL (republika)

zauzima površinu od 90.766 kv. km s 7,260.000 stanovnika.

RUMUNJSKA (kraljevina)

ŠVEDSKA (kraljevina)

zauzima površinu od 448.953 kv. km s 6,267.000 stanovnika.

ŠVICARSKA (sav. republika)

zauzima površinu od 41.295 kv. km s 4,174.000 stanovnika.

ŠPANIJA (autor. republika)

zauzima površinu od 511.985 kv. km s 23,907.000 stanovnika.

TURSKA (republika) europski dio

zauzima površinu od 23.975 kv. km s 4,120.000 stanovnika. Sa Azijskim dijelom Turska ima 18,795.000 stanovnika.

SLOVAČKA (republika)

zauzima površinu od 49.585 kv. km s 2,895.000 stanovnika.

S. S. S. R. (Rusija)

U Europi: zauzima površinu od 6,276.399 kv. km s oko 164,000.000, u Aziji ima SSSR oko 36,000.000 prema tome Rusija sada broji ukupno 200,000.000 stanovnika.

ORGANIZACIJA BANOVINE HRVATSKE

Uredba o banovini Hrvatskoj predstavlja jedan ustavopravni akt, koji stvara za Hrvatsku najviše organe i utvrdjuje, prema načelu trodiobe vlast: zakonodavnu, upravnu i sudsku vlast. Zakonodavnu vlast vrše Kralj i Sabor zajedno, upravnu vlast vrši Kralj preko bana a sudsku sudovi Banovine. Prema načelu ustavne države svaki čin kraljevske vlasti premapotpisuje Ban i snosi za isti odgovornost — to važi i za samo imenovanje Bana, kao i o nadležnosti Banovine, kojoj se osigurava financijalna samostalnost. Odredjen je teritorij, organi i njihov djelokrug. Podijeljene su sudske garancije za nesmetano vršenje nadležnosti Banovine: sporove o nadležnosti izmedju države i Hrvatske rješava poseban Ustavni sud. Ban — kome se između ostaloga izrično potčinjuje cjelokupna policijska služba na čitavom području Banovine — rješava konačno u ovim pitanjima svoje nadležnosti, i protiv njegovih odluka isključena su pravna sredstva na ministarstva. Upravnosudsku i računsku kontrolu vrše isključivo sudovi Banovine.

Glavno je težište danas položeno poglavito na dva pitanja: prenos kompetencija i organiziranje vrhovne upravne vlasti Hrvatske. Prema izričitoj odredbi uredbe o Banovini Hrvatskoj prenose se u nadležnost Banovine poslovi: poljoprivrede, trgovine, industrije, šuma, rudnika, gradjevina, socijalne politike i narodnog zdravlja, fizičkog odgoja, pravde, prosvjete i unutrašnje uprave. Budući da su propisi o toj nadležnosti u

samoj Uredbi dosta općenito istaknuti, to je iz praktičnih razloga postalo potrebnim, da ih razvode za svaki resor posebno, pojedine uredbe o prenosu posala. No te pojedine uredbe imaju samo deklaratorno značenje, dok je u istim rečena nadležnost prešla na Hrvatsku samim aktom od 26. kolovoza. Za sada još nisu uredbe o prenosu posala ministarstva unutrašnjih poslova i fizičkog odgoja izdane. Čini se, da će tu sama praksa raščistiti sva pitanja tim više, što su uredbom o prenosu kredita od 26. X. 1939. već i svi odnosni krediti ovih resora preneseni na Hrvatsku. Kao daljni problemi u pitanju prenosa kompetencija javljaju se one stvari, koje po svojoj prirodi spadaju u koji od nabrojenih resora ali su neprirodno došle u koje drugo ministarstvo (tako na pr. rječno ribarstvo spada posve prirodno u nadležnost ministarstva poljoprivrede, dok je pomorsko ribarstvo prebačeno u ministarstvo saobraćaja). Iz stilizacije se st. 1 čl. 2. uredbe o Banovini Hrvatskoj, medjutim jasno vidi, da se prenose upravo poslovi poljoprivrede itd.

Reorganizacija i prenos posala, koji se provode, nemogu se stoga ograničiti samo na ministarstva, već moraju obuhvatiti i druge razne ustanove, kao na primjer novčani zavodi: Narodna banka, Hipotekarna banka, Privilegovana agrarna banka i poštanska štedionica. Reorganizacija ovih novčanih ustanova je neophodno potrebna i za samo sprovodjenje financijalne samostalnosti Hrvatske.

Banska vlast je najviša centralna upravna vlast Hrvatske. Prema odredbi uredbe o banovini Hrvatskoj glavni propisi o ustrojstvu Banske vlasti, doneseni Kraljevskom uredbom, koja se medjutim ograničila samo na najosnovnije propise, ostavljajući sve ostalo banskim naredbama.

Na čelu Banske vlasti stoji Ban, koji je odgovoran Kralju i Saboru. On je jedini strogo politički organ (vladajući organ), dok su svi ostali organi Banske Vlasti, od podbana na niže, činovnici odgovorni Banu.

Od najveće je važnosti za organizaciju vlasti Banovine, uredba o izbornom redu i ustrojstvu Sabora banovine Hrvatske od 14 siječnja, 1940. kojom se bira zakonodavni organ Hrvatske.

Na području organizacije redovnih sudova uzdignut je stol sedmorice kao jedinstveno vrhovno sudište za područje čitave Hrvatske, te ukinuto dosadanje odjeljenje B. Provedeno je novo teritorijalno razgraničanje okružnih sudova prema sadanjim granicama Hrvatske.

Organiziran je jedinstveni upravn sud za čitavo područje Hrvatske i o njemu dononeseni iscrpni propisi, kojima se u cjelosti stavljaju van snage dosadanji upravno sudski propisi. U stvarima iz nadležnosti Hrvatske rješava taj sud konačno. No pored toga dobio je isti sud u nadležnost i administrative uprave iz akata državnih upravnih vlasti sa sjedištem u Hrvatskoj (na pr.: protiv akata financijske, željezničke, poštanske direkcije) samo što je u takovim stvarima otvoren pravni lijek na državni savjet.

Doneseni su propisi o proračunu, računovodstvu i računskom sudu Hrvatske. Taj računski sud vrši samostalno i konačno vrhovnu računsku kontrolu u svim stvarima iz nadležnosti Hrvatske, te su u cijelosti stavljeni van snage propisi zakona o glavnoj kontroli i ukinute dotadanje mjesne kontrole.

Doneseni su prosisi o Banovinskom odvjetništvu kojem je glavna zadaća da štiti imovinsko-pravne interese banovine Hrvatske.

Formirana je posebna žandarmerijska brigada banovine Hrvatske dok se samo sporadično i po potrebi zahvatilo u organizaciju nekih nižih upravnih vlasti i ustanova (kao na pr: oblasne inspekcije rada, uredi za kontrolu mjera, povjerenstva za likvidaciju agrarne reforme u Splitu, prvostepene rudarske vlasti — samo provizorno — konjogojstveni zavodi).

Banska vlast ima jedanaest odjela:

1. odjel za unutarnje poslove. Na čelu ovog odjela nalazi se odjelni pretstojnik g. Bogdan Bojkić.

2. odjel za prosvjetu. Na čelu odjela za prosvjetu nalazi se odjelni pretstojnik g. prof. Izidor Škorjač. Ovaj odjel ima najviše osoblja i ustanova. Osim visokih škola, kazališta, muzeja i znanstvenih zavoda ima u banovini Hrvatskoj još škola:

47 gimnazija sa 1405 nastavnika i oko 31.000 učenika.
10 učiteljskih škola sa 128 nastavnika i oko 1000 učenika.
77 gradjanskih škola sa 816 nastavnika i preko 15.000 učenika.
2818 pučkih škola sa 7438 nastavnika i 393.069 djaka.
Svega imade 2952 škole, 9787 nastavnika i 440.079 učenika.

Poslije sporazuma vrlo su se povećali poslovi u odjelu za prosvjetu. Prije toga su gotovo sve kompetencije na području školstva i prosvjete bile u rukama ministarstva prosvjete. Stoga je bivše prosvjetno odjeljenje bilo samo administrativno-računski ured ministarstva prosvjete, koji je imao dva administrativna odsjeka, i to: odsjek za srednju nastavu i odsjek za osnovnu nastavu, dok uopće nije bilo odsjeka ni referenata za vodjenje stručnih i organizatornih poslova na području školstva i prosvjete.

Nastalom promjenom političkog stanja prešle su gotovo sve kompetencije iz školstva i prosvjete na banovinu Hrvastku, a poslovi odjela za prosvjetu znatno su se povećali i preuredili prema narodnim potrebama i u duhu novih uredaba.

3. Odjel za pravosudje. Na čelu odjela za pravosudje nalazi se odjelni pretstojnik g. dr. Franjo Žilić.

4. Odjel za tehničke radove. Na čelu odjela za tehničke radove nalazi se odjelni pretstojnik ing. g. Franjo Pavešić.

5. Odjel za obrt, trgovinu i industriju. Na čelu ovog odjela nalazi se odjelni pretstojnik prof. dr. Mirko Lamer .

6. Odjel za šumarstvo. Na čelu ovog odjela nalazi se odjelni pretsojnik g. ing. Ivica Frković.

7. Odjel za rudarstvo. Na čelu ovog odjela nalazi se odjelni pretstojnik g. ing. Nikola Belančić.

8. Odjel za seosko gospodarstvo. Na čelu ovog odjela nalazi se odjelni pretstojnik g. Slavko Kolar.

9. Odjel za narodno zdravlje. Na čelu odjela za narodno zdravlje nalazi se odjelni pretstojnik g. dr. Milan Kosanović.

10. Odjel za socijalnu politiku. Na čelu ovog odjela nalazi se g. dr. Josip Rasuhin, odjelni pretstojnik.

11. Odjel za financije. Na čelu ovog odjela nalazi se odjelni pretstojnik g. dr. Vladimir Franolić.

Osim jedanaest odjela Banske vlasti postoji pretsjednički ured i kabinet bana.

Na čelu pretsjedničkog ureda nalazi se g. Frane Frol, pretsjednik pretsjedničkog ureda Banske vlasti.

Kabinetom Banske vlasti upravlja g. Vladimir Sipuš šef kabineta Banovine Hrvatske.

Hrvatski narod sa velikim povjerenjem gleda u svoju najvišu narodnu ustanovu Bansku Vlast i svoje narodno vodstvo, od koga sa najvećim povjerenjem očekuje svoj napredak u svima pravcima javnog i privatnog života, te ispravak svega onoga o čemu smo tolikih godina zapostavljani.

DRŽAVE AZIJE

	Stanovnika
AFGANISTAN kraljevina	1,000.000
ARABIJA kraljevina	7,500.000
BAHREN — Otoci	12.000
BHUTON	250.000
KINA republika	450,000.000
Mongolija Vanjska	540.000
Mandžurija	29,606.000
TIBET	880.000
IRAK kraljevina	3,300.000
IRAN kraljevina	15,000.000
JAPAN carevina	70,550.000
NEPAL kraljevina	5,600.000
SIJAM kraljevina	12,950.000
TURSKA rep. (Azijska)	14,675.000
S. S. S. R. RUSIJA (Azijska)	36,000.000
POSJEDI VELIKE BRITANIJE	
INDIJSKO CARSTVO	366,800.000
PALESTINA	1,216.000
MALAJA	4,390.000
CEJLON	5,673.000
TRANSJORDANIJA	2,212.000
Ostali dijelovi	2,212.000
FRANCUSKI POSJEDI	
FRANCUSKA INDOKINA	300.000
INDO-KINA	22,300.000
KVANGČOVAN	250.000
SIRIJA	3,250.000
JAPANSKI POSJED	
FORMOSA	5,100.000
KOREJA	22,600.000
JAPANSKI SAHALIN	326.000
KVANTUNG	1,500.000

INDIJA holandska	64,450.000
PORTUGALSKI POSJED	1,270.000
AMERIČKI POSJED (Filipini)	13,096.000

Rekapitulacija:

AZIJA ima ukupno	1.167,616.000
sa površinom od kv. km	41,910.000

Naseljenost dolazi na kv. km 27.5.

KINA PRIJE KRISTA

Gotovo svakog dana nalazimo u novinama ponešto o kinesko-japanskom sukobu. Svi znamo od prilike, gdje su te zaraćene zemlje; znamo nabrojiti nekoliko mjesta, gdje padaju kiše bombi. Svako dijete zna za Čang Kaj Šeka. O današnjoj Kini i Japanu svi dosta znamo, ali malo nas je, koji bi mogli nešto kazati o tim zemljama prije Kristova rođenja.

Sama povijest relativno malo zna o Kini. Što zna, to su većinom produkti novijeg vremena. Zašto je tako, vidjet ćemo kasnije.

Prostrane visoravni i široke doline oko velikih, nama poznatih rijeka već od davnine su bile nastanjene narodima mongolske rase. Vrlo su se rano Kinezi istakli od ostalih Mongola i ujedinivši mnoge državice stvorili golemu državu. Sveopći kineski vladar, »Sin neba«, imao je glavnu dužnost službu božju i prinošenje žrtava, dok je državom upravljao savez, konfederacija kineskih državica. Opći su neprijatelji stare Kine Huni. Njihova ratoborna plemena uspjela su više puta pokoriti poneki dio Kine, ali su ubrzo kao neprosvjećeniji potpali pod utjecaj kulturnijih Kineza. Zanimljivo je, da su se u Kini vladalačke dinastije održavale po nekoliko stotina godina. Tako je poznata dinastija Č a n g (1750.-1125. pr. Kr.). Znatan napredak zemljoradnje i razvoj umjetnosti vezan je za dinastiju Č e n (1125.-250. pr. Kr.). Da bi Kinu zaštitio od sve većih hunskih najezda, C e - H u - A n g - T e podiže veliki Kineski zid. Dolaskom dinastije H a n Kinezi zauzimaju Tibet i Turkestan. Daljnjim prodiranjem dolaze u vezu s Perzijancima, pa i s evropskim narodima.

Stara narodna predaja bila je dovoljna, da regulira društveni poredak miroljubivih Kineza. Glavnu vlast ima učeni, prosvjećeni stalež »Mandarini«. Pravo izvršivanja državnih poslova nije bilo nasljedno, nego se sticalo dugim školovanjem i velikim umnim radom. Ostala su tri staleža: zemljoradnici, zanatlije i trgovci. Kako su bili razvijeni sitni posjedi, Kinezi su već vrlo rano zaveli racionalan način obrađivanja, vodeći računa o pojedinoj biljci. U tome oni prednjače i danas.

Najstarije vjerovanje, »t a o i z a m«, bilo je sastavljeno iz mnogo praznovjerja,, vradžbina i obožavanja predaka. Dvije stotine godina prije Krista Kina je primila B u d i z a m. Indijski mudrac Gautama-Buda nije našao odziv u svojoj zemlji, pa je svoje vjerovanje donio u Kinu, i ono je ubrzo postalo kineska narodna vjera, a to je i danas.

Sada bi mogli reći koju riječ o staroj kineskoj kulturi. Tvrdi se, da su Kinezi prvi stvorili veliku kulturu, možda veću i od misirske. Vrlo rano razvili su racionalnu zemljoradnju i zanate, pri čemu su se služili zgodnim alatom i spravama. Na temelju najnovijih istraživanja tvrdimo, da su već mnogo godina prije Krista poznavali štampanje, kompas, pa čak i barut. Naročito se u II., III. i IV. vijeku pr. Kr. razvila umjetnost i književnost. Nenadmašiv je kineski porculan, tuš i papir, a kako i ne će biti, kad su ga oni izrađivali prije nego itko drugi. U VI. vijeku ističu se njihova dva moraliste. Lao-Ce je pesmist, koji se udaljuje od života. On propovijeda, da se ljudi povuku u sebe i da ne vjeruju svemu, što se s razumom ne podudara. Kong-Ce je naprotiv više radio na primjeni svojih moralnih pravila. On je putovao po Kini i pripovijedao, da ljudi oplemene duh i da život uprave prema višim ciljevima. Ta dva filozofa načinila su mnoge propise za svakidašnji život, za vođenje politike i dr. Jasno je, da su ova pravla mnogo utjecala na Kineze, dok su se neka od njih i do danas održala.

Pročitavši to sigurno ćemo se pitati, pa kako i kuda je ta golema kultura bez traga nestala. Odgovor ćemo naći u duhu samog Kineza. Kinezi su od pamtivijeka vjerovali, da su oni dostigli vrhunac savršenstva, i da ne trebaju ni s kim da se mijenjaju. Kineski zid ne samo da je bio granica kineske države, nego i granica kineskog duha i uma. Njihova se kultura u njegovu opsegu rađala, ali i ne prekoračivši bedeme Kineskog zida, i ugasnula. Još ako dodamo vrlo složeno kinesko pismo od preko pet tisuća znakova, dosta su nam te dvije činjenice, da nađemo uzrok, što tako malo znamo o negdašnjoj velikoj kineskoj obrazovanosti.

JAPAN ZEMLJA MIRISNOG PROLJEĆA

Stari Japan je brdska zemlja, u kojoj nalazimo ravno, za kulture povoljno tlo, uključivo obrađenih terasa samo u 15 do 20 posto površine. Doline se izmijenjuju s brdima, ali značajnije oranice nalazimo samo oko donjeg dijela većih rijeka. Sva se brda šire od sjeveroistoka na jugozapad. U svim tim brdskim krajobrazima nalazimo stanovitu svježinu i prijaznost. Na Japanu se nalazi vječni snijeg, iako veliki vrhovi imaju gotovo uvijek do duboko u ljeto snijega, koji se opet skuplja već sredinom listopada.

Japanci razlikuju samo pojedine vrhove, bregove, posebnim imenima, ali ne gorja i masive. Njihova glavna vjera Budhizam, toliko bogata raznim bogovima i kultura njihovih predaka, omogućila im je nazivanje brdskh vrhova imenima raznih bogova. Pojedini brdski vrhovi predmeti su posebnog štovanja i kulta. Po nekoliko puta godišnje organiziraju se hodočašća u masama na pojedina sveta brda, osobito na Fujivamu (Fudži) na Hondu, koji je najviši u zemlji. Fudži je pravi znak Japana, on je najpopularniji vrh žutog Carstva, a nalazimo ga svuda naslikanog na papiru, platnu i robi iz keramičkog materijala, a također izrezbarenog kao reljef iz drva ili iz bronce, često u mnogo strmijem obliku, nego što je u naravi. Na zapadu od tokijskog zaliva uzdiže se on, sam, izoliran u visini od 3.750 metara, a možemo ga vidjeti iz svih ulica i cesta, svuda pred sobom. Fudži je pravi vulkan, koji je u god. 1707. do 1708. strahovito harao i rigao lavu i vatru. I prije desetak godina proradio je bio uz onaj strahoviti potres, koji je uzdrmao dijelom Japana, baš oko Tokia i drugih važnih gradova. Sa vrha Fudžia sjajan je vidik na cijeli otok Hondo i ostale otoke.

Japan je općenito bogat raznim oborinama i vlagom. Tu nalazimo gustu mrežu raznih rijeka i potoka, raznih jezera, i raznih kanala, koji te vodene površine još nadopunjuju. Ali snage tih voda mijenjaju se u

razna godišnja doba silno, naročito u ljeto i jesen, kada se kišnice skupljaju s bregova, odnosno, kada se u kasno proljeće topi snijeg. U ljeto, za vrijeme strahovitog monsuna, koji puše i hara tropskom snagom i vrućinom, dižu se potoci, napune vodom i jure rijekama i moru, valjajući i kidajući velike komade pećina. Zato u ljetno doba često nastaju velike i teške poplave.

Japan sa svojim šumskim pojasima i površinama, koje ukrasuju mali svježi potoci i jezera. Inače ima Japan samo relativno manje rijeke radi uskoće svojih otoka; najveća i najdulja je Šiano-gawa. Ali svuda vidimo plave oči jezera, između gajeva i šumaraka, na livadama i kraj cesta.

Ali, ljepota Japana, njegove najveće krasote, jesu u njegovom biljnom svijetu. Tu nalazimo cvjetne oblike, forme i primjerke, koji su nam znani iz naših krajeva, ali uz njih i posebnu floru vrućih klimatskih krajeva nama poznatu samo iz najbogatijih botaničkih vrtova. Na Jesu i Hondo nalazimo biljno i drvno carstvo kao i kod nas. Ali dublje u brdima već je nama tuđa flora. Nalazimo razna vječno zelena lisnata stabla, među njima i drvo kamfor, posebne vječno zelene hrastove, divne kamelije s ogromnim cvjetovima, često do 10 metara visoke, sjajne grmove azaleja, najljepše primjerke crnogorice, cedra, cipresa, kryptomerija te raznih liljana, bambusa i magnolija. Ima i palma, ali samo do nešto iza geografske visine Tokia.

Ali ima i prostora, gdje je biljni svijet rijedak, malo razvijen. To tamo, gdje je slaba zemlja, gdje je sam kamen.

Proljeće i jesen naljepša su, nezaboravna godišnja doba, koja nitko, tko ih je u Japanu doživio, ne će zaboraviti. Kao što Norveška, ta najljepša kćerka Atlanta, njemu zahvaljuje svoje sve, od blage oceanske klime do svoje privrede, a naročito od bogatog doprinosa samog mora, tako Japan zahvaljuje svoju klimu, svoju vegetaciju, svoj blagi tih zrak, a naročito svoje divno mirisno proljeće blagom Tihom Oceanu. Japancima je proljeće sve. Ono ih ponovno oživljuje, obdaruje novim životom. Japanac slavi proljeće posebnim velikim svečanostima. (Tako on slavi svečanost trešnjevih, jabučnih cvjetova, svečanost šljiva, peonija, ruža, badema itd.).

Zato nalazimo kod Japanca i u odijelu, u onom domaćem, u raznim kimonima, odraz tolikih divnih cvjetnih boja i risarija.

Najglavniji i najposvećeniji otok je Hondo, a za njega Jeso. Na Jesu živi onaj posebni narod Aina, za koji misle, da je stari narod Japana, prasjedilac. Taj narod nalazimo još gotovo poludivlji, odnosno na dosta niskoj kulturi, sa starim običajima. Već po svom izgledu on se razlikuje od većeg dijela ostalih plemena.

Glavni grad Japana Tokio, ogromni lučki privredni, kulturni i trgovački emporij, slika i prilika napretka cijelog Japana, milijunski velegrad sa 6,800.000 stanovnika.

NAROD KOJI VOLI NJEŽNE IGRE I — DINAMIKU ŽIVOTA

Južno od Tokia, na istom zalivu leže gradovi Kamagawa i Jokohama. Najzanimljiviji grad unutrašnjosti je Kioto ili Mijako, od kuda vode u Tokio dvije ceste »Tokaide«. Japan ima bezbroj većih gradova, često redovito i pravilno izgrađenih, jedan kao drugi. U svakom gradu ima posebna četvrt »Jošivara«, gdje se samo zabavlja i igra; nalazimo često tri generacije iste obitelji uz igru s kakvim zračnim zmajem.

Japanac je po naravi veseljak, traži najnedužnije, upravo dječje zabave. On voli vesele boje, on voli svoje posebne obiteljske kućice igrače i one uresne vrtiće. Ženski svijet rado se kiti, još se radije dopada. To je još razvijenije nego u Ervopi. »Ftanno«, neka vrst košulje i »Kimono«, to nosi i feudalka i obična radnica.

U prehrani Japanac je jednostavan, s malim zadovoljan. Meso i riba, a k tome čaj, to mu je sve, ali bez toga ne može živjeti. U Japanu nas začuđuje sve što susrećemo, utječe na nas čudesnom snagom nečeg novog, neočekivanog, sasvim raznolikog od onoga, što susrećemo u našem svijetu. Sve to na nas utječe neposredno, počam od prirode salijepim krajobrazima, s jakom i divnom vegetacijom, s malim zaselcima i selima, s dobro obrađenim poljima, s malim drvenim kućicama, do velegradova, s posebnim stilom kuća, većinom od drveta, sa životnim i kulturnim običajima, koji se toliko razlikuju od naših. Sve je drugačije, sve je za nas novo. Dobre ceste, mnogobrojni putevi, velika mreža željeznica, stari mostovi s arhitekturom iz prošlih stoljeća. Svuda vile, svuda razni feudalni i plemićki dvorci s parkovima i nasadima sasvim drugih forma nego kod nas, sve kao u miniaturi, sa začaranim slikama i oblicima. Svuda rad, i na poljima i u tolikim raznim radionicama i tvornicama, koje nalazimo ne samo oko velikih gradova, već i izvan njih, oko važnih točaka.

To je Japan, zemlja napretka, rada i reda, u kojoj jako skromno seljaštvo stvara seljačku kulturu, njeguje svoje njive, producira ogromne količine svoje glavne hrane riže, uz druge važne produkte.

Milijuni radnika dižu japansku industriju, koja pomalo drži korak s nekim jakim produkcijama velikosvjetskih industrijalnih emporija.

A ribarstvo, jedna od najvažnijih grana rada i proizvodnje zaposluje koji milijun ribara u svim velikim i dalekim morskim prostorima Pacifika i obalnih voda, oko ruskih i japanskih žalova, te osobito oko Sahalina i dalje na sjever do Kamčatke, gdje je izvrsna paša i još bolja riba.

Japan se zadnjih decenija podigao u svakom pogledu. Njegova kultura drži korak s evropskom; on odskače od svih azijskih naroda, a jednako se razvija njegova svakovrsna produkcija i industrija.

Japan je bogat i pučanstvom, koje se odlikuje marljivošću, spretnošću i skromnim životnim zahtjevima. U samom tom narodu, u seljaštvu i radništvu, leži ogromna, najveća snaga Japana. U narodu nalazi Japan svoju budućnost, koja ga predestinira baš po tom izvanrednom narodu za preporoditelja deleke Istoče Azije i južnijih važnih krajeva. Taj narod je ona poluga, koja silnom dinamikom tjera političko japansko vodstvo naprijed, u takve pothvate, koji bi narodu imali postepeno osigurati bolji razvitak zahvatom u strana područja, gdje Japan misli i za sebe naći još neiskorištenih mogućnosti razvitka i dobitka. Taj dinamični, plodni narod, donosi vodstvu odgovornosti i brige. Jer na relativno malom otočnom prostoru žive te narodne mase.

S toga stanovišta apsolutnih potreba tih velikih milijunskih masa, koje su već na cijelom japanskom životnom prostoru, ne uzevši čak u obzir Mandžukuo i okupiranu Kinu, moraju se prosuđivati sve političke, privredne i vojničke mjere te pothvati Japana.

Japan je, istina, izrazito poljoprivredna zemlja, ali se u cijelom svom privrednom sistemu razvija kao industrijalna zemlja. U tome Japan nalazi svoju budućnost i svoj napredak, baš kao velike industrijalne zemlje Evrope, Njemačke i Engleske.

NAJGLAVNIJE PRIVREDNE GRANE

Najglavnije privredne grane Japana jesu: poljoprivreda, zatim sekundarno stočarstvo, vrlo jako ribarstvo s industrijom riba, rudarstvo u skromnijim razvojnim količinama, te jaka industrija, koja se sve više intenzificira i brzim tempom razvija.

Japan ima 6,036.000 hektara obradive površine, dakle oko 15.8 posto cijeloga tla. Od toga zauzima kultura riže gotovo polovicu, 3,194.000 hektara sa 122,250.000 metričkih centi (q) doprinosa u god. 1938.-39., a s ostalim vrstama cerealija 5/6 površine. Između ostalih prehrambenih biljaka navađamo kao prvu soju na 329.000 hektara s doprinosom od 3,667.000 q u god. 1937. Soja se u Japanu rabi kao povrće ali i kao sirovina za mast i ulje. Od velike novčane vrijednosti je čaj na 40.000 ha s doprinosom od 539.000 q u god. 1937., najviše na padinama Kiušiu, Šikoko i južni Hondo, a osobito oko zaliva Suruge (oko Shizuke), s velikim izvozom iz Shimuze. I duhan se goji na 37.000 hektara sa 660.000 q doprinosa u g. 1938., te trstika na 20.000 ha s 1,341.000 kvintala šećera u g. 1938.-39. Vrlo raširen je dud, kojemu je priključeno svilogojstvo s gojenjem buba, s 282,164.000 kg svilene bube u god. 1938. Od voćnih grana spominjemo mandarine, s godišnjom produkcijom u g. 1938. od 3,5 do 4,5 milijuna q doprinosa, od kojeg se alimentira domaći konzum a veliki dio izvađa i u konzervama u škatuljama.

Šumski posjed je vrlo razgranjen, s 21 milijun hektara, t. j. 54 posto zemaljske površine. Ipak za konzum još ne dostaje produkcija drva uslijed ogromnih potreba za tolike drvne gradnje u cijelom Japanu. Crnogorice ima 23,3%, bjelogorice 42,6%, a miješanih šuma oko 30,9%. Među korisnim esencama dobiva se i komfor iz istoimenog drveta, a kamfor zajedno s uljem iz kamfor-drveta sačinjava monopol vlade. Vrlo se cijeni i traži »kiri« najkompaktnije i neprodorno drvo. Kroz to drvo ne osjeća se voda ni vlaga. Tako se isto i bambus rabi za sve i svašta, za kuće, lađe, čamce, za pokućstvo i fine radove.

Stočarstvo ima sekundarnu važnost: u god. 1936. bilo je konja 1,432.000, goveda 1,771.000, ovaca 61.000, svinja 1,110.000, koza 292.000, peradi 51,3 milijuna. Japancu koji je u glavnom vegetarijanac, nadopunja zelenu hranu riba, koja mu je glavni prehrambeni produkt, a producira se u ogromnim množinama, najviše u svijetu, s doprinosom u god. 1936. od 3,622.000 tona, u vrijednosti od 384 milijuna jena (oko 6 milijardi dinara). Japan posjeduje oko 300.000 malih brodova i 20.000 motornih brodova, od kojih 4.000 za ribarenje na moru, s oko 2 milijuna zaposlenih ribara i radnika, od kojih oko 600.000 ribara po profesiji. Riba se ne lovi samo oko državnog teritorija, već naročito oko ribama bogatog Sahalina, oko Kamčatke, na ušću Amura u Ohotskom moru. Osobito su bogate ribom zone, gdje se sastaju hladne i toplije struje rijeka iz Azije nakon ušća u toplije more Tihog Oceana, uzduž obala. Sardine daju najbolji produkt i svuda se traže, a najviše se nalaze oko obala Kaušiu. U Nagoi je glavna industrija sardina u kutijama, konzerviranih u ulju, koje se

importira sa zapada. Ali nalazimo i tvornica, koje ribu odmah na licu mjesta konzerviraju. Nalazimo razne vrsti riba, pa i tuna, makarela, merluca itd. Šimosonoki jest najače tržšite riba u Japanu. Južne obale Šikoku-a i Kiušiu-a daju korale i bisere. Biserima je bogat osobito zaliv Omura, kraj Nagasakia.

RUDNO BLAGO

Podzemno rudno blago je skromno i teško se razvija. Jaki ležaji ugljena nalaze se oko Kiušiu-a i Jezzoa, te je u god. 1937. producirano oko 46 milijuna tona ugljena, ali ne najbolje kakvoće. Željeznica manjka potpuno. Japan, taj industrijalni i ratnički Japan, upućen je na tuđa vrela sirovina željeza. Zato je njegova politika upućena u Kinu i Mandžukuo, Koreju i a malajski prostor (Johore). Japan je našao u Mandžukuo, koja je pod njegovom dominacijom, velike ležaje željeza (oko 1.200 milijuna tona sirovine, a i u susjednoj sjevernoj Kini ogromna nalazišta. Te ležaje u Mandžukuo i susjednom dijelu Kine iskorišćuje uprava Mandžurske željeznice, koja ima ogromna poduzeća za izgradnju lokomotiva, vagona i svih drugih strojnih artikala, te koja apsorbira glavni dio toga željeza. Ona sama upravlja tim rudnicima. A centralni Japan uvozi iz Filipina, pa čak i iz Perzije, ostale sirovne željeza, te je zadnjih godina spravljao rezervu sirovina. Ipak njegov glavni dio uvoza starog željeza i šrota dolazio je iz Sjev. Amerike, iz koje je sada u zao čas sasvim presušio, te Japan mora živjeti u glavnom od rezerva. Glavni siderurgički centar jest oko Javate (ugljenska zona oko Wakamatsu-Moje) gdje se producira po prilici polovica nacionalne produkcije sirovog željeza i čelika. I u Muroranu nalaze se upravo grandiozne tvornice čelika.

Vodena snaga računa se na oko 9 milijuna raspoloživih HP, od kojih su u god. 1935. instalirane oko 4,5 milijuna. Važan je zemni produkat bakar oko Hitakija, sjeverno od Tokia, ali ga nema dosta za vlastite potrebe. Ima dosta sumpora, nešto petroleja u bazenima Aite Niigate (rafinerije su u Nagaoki i Tokuvami); ima i olova i cinka te zlata (oko 24.000 kilograma u godini 1938.), srebra oko 310.000 kg u g. 1938., kositra, arsenika ipirita. Nema uopće bauksita, ali se je ipak razvila jaka industrija aluminija bauksitom iz Grčke i Indije,, a tvornice su kod Jokohame, Omaha. Iwasa, Takaoka itd.

JAPANSKA INDUSTRIJA

Industrija Japana ogromnog je potencijala, osim automobilske, koja je tek u prelaznom stadiju razvitka i stabilizacije.

Industrija svile je tradicionalna narodna privredna grana, upravo ogromnih dimenzija. Ona je još velikim dijelom sačuvala svoju domaću organizaciju, sa svojih oko 350.000 radnika. Ta industrija izvozi najviše, u našem novcu za preko 10 milijardi dinara, osobito sirove svile, te tkiva i konca iz svile. Japan je zadnjih godina uspio postati jedan od glavnih svjetskih producenata tekstilnih tkiva (umjetnih), tako da producira oko 96 milijuna tona metr. rajona i 176 milijuna ostalih tkiva u god. 1938.

Vrlo jaku poziciju stekla si je i industrija pamuka, čiji se produkti traže sad po cijelom svijetu, ujedno jaka konkurencija evropskoj produkciji. Japanski Manchester jest u Osaki, s 12 milijuna vretena i oko 350 hiljada razboja.

Industrija vunene robe je ograničena prema ostalim vrstama tekstilne grane. Tako je god. 1938. bilo oko 870.000 vretena za češljanje, oko 25.000 mehaničkih, 1350 posebnih, a 98.000 onih karnadkih. Za izvoz preostaje samo neznatan višak. Jokohama je tržište za prvu sirovu robu.

Grandizone uspjehe bilježi industrija navalnih konstrukcija. Japan je u stanju sasvim sam konstruirati i ispraviti najmodernije ratne i trgovačke lađe i najvećih dimenzija na svojim brodogradilištima. Nagasaki ima najveća brodogradilšta Istočne Azije. Veliki državni arsenali su u Kuri i Jokosuki, za velike lađe, a u Sesebi za manje. Ima velikih modernih privatnih brodogradilišta u Nagasakiu, Kobi, Maizuri i Uragi.

Mehanička industrija radi na veliko razne predmete za narodnu potrošnju, pa i izvozi dijelom svoju robu. Produciraju se razni tekstilni strojevi, osobito za pamučnu robu, koja nalazi veliku prođu u Kini i Indiji. Kina uopće sve više kupuje i traži japanske tekstile. Željeznički materijal, lokomotive, vagoni, razna specijalna kola, električne lokomotive, tramwaji, nalaze veliku prođu u Mandžuriji, gdje se silno širi željeznička mreža. Uz veliki razvitak civilnog i vojničkog zrakoplovstva razvila se u velikom opsegu i ta industrija, naročito radi velikih sadašnjih potreba u Kini. Najveći mehanički centar jest Nagija, gdje se također fabriciraju i jedrilice i željezna kola svake vrsti. Osaka, Tokio, Nagoja, Miyata, imaju velike tvornice bicikla, koji se također izvoze. Jedino je automobilska grana još u prelaznom stadiju (Tokio i Osaka).

Vrlo je jaka i važna industrija žigica s brojnim tvornicama u Koni i u Osaki, a ima svoje ogromno tržište po čitavom azijskom istoku. Jaka je i električna industrija, koja fabricira razne električne aparate, a naročito džepne lampice, koje se traže po čitavom azijskom Istoku, a i u Evropi, radi njihove jeftinoće, a ništa manje i u Sj. Americi.

Upravo je ogromna produkcija raznih predmeta iz celuloida, a najraširenija je industrija gume, koja je još u god. 1921. bila bez značenja, a sada izvozi pneumatike, igračke, cipele, obuću itd.

Potreba gradnje kuća nakon velikog potresa g. 1923. razvila je industriju cementa. Papirna industrija razvila se nastalom potrebom, te je napustila dosadašnje metode. Otoci Jezzo i Sahalin daju dovoljno prve materijale.

Kemijska industrija važna je za tekstile i za eksplozive, ali je još u deficitu, makar je pomagana od vlade. Vrlo važan je amonijak i amonijak sulfat (osam društava s velikim kapitalom). U Nabeoku je tvornica nitrata. Sumpor: kisik, klorkisik, soda, kaustika, također se produciraju, ali ma poteškoća u sirovini. Jaka je industrija stakla, a industrija japanskog porculana ima svjetski glas i potražnju. Važna je i druga kućna industrija brončanih predmeta, predmeta iz bambusa, igračaka, koje se izvoze u cijeli svijet.

Japan je izvezao u god. 1938. za ukupno 2,665 milijuna jena, a uvezao za 2,641 milijuna jena (jedan jen oko 18 dinara). Najviše je uvezao sirovih metala za oko 662 milijuna jena, a najviše je izvezao sirove svile za 336 milijuna, pamučnih tkiva za 404 milijuna jena produkata mehaničke industrije za 267 milijuna jena.

Najviše izvozi u Kvantung, Mandžukuo, Sj. Ameriku, Kinu, britansku Indiju, Britaniju, a najviše uvozi iz Mandžukuo, Sj. Amerike (daleko najviše oko 915 milijuna jena), Malezije, brit. Indije, Njemačke i Kine.

MAHATMA GANHDI MORALNI DIKTATOR INDIJE

CILJEVI I PROGRAM INDIJSKOG NACIONALNOG KONGRESA

Mnogo se u posljednje vrijeme govori o Indijskom Nacionalnom Kongresu. To je najvažnija indijska politička organizacija. Osnovana je 1885. godine i danas razgranata u čitavoj Indiji. Kongresna politička stranka ima svoj izvršni odbor za čitavu zemlju, koji se zove Sveindijski kongresni odbor, a sastoji se od 350 članova, predstavnika raznih pokrajina. Ovaj odbor bira svake godine jedan izvršni odbor, koji se zove »Radni odbor«, a sastoji se od 15 članova. Svaka pokrajina ima »Pokrajinski kongresni odbor«. U ovaj odbor šalju svoje predstavnike pojedini mjesni i seoski kongresni odbori. Svi se kongresni odbori biraju. Svrha je kongresne stranke postignuće potpune nezavisnosti Indije (Purna Swaray) i to miroljubivim i zakonitim sredstvima. Vođa kongresa je Mahatma Gandhi.

MORALNI DIKTATOR INDIJE

Unutar kongresa postoji jako lijevo krilo, koje zastupa radikalne poglede na društvene i gospodarske probleme, a naročito u pitanjima, koja se odnose na veleposjednike i seljake, te na kapital i rad. Ova grupa također zagovara i mnogo aktivniju politiku za postignuće političke slobode i zemlje. Mahatma Gandhi zastupa pomirljivije stanovište. Od mjeseca svibnja 1934. godine mnogi su se članovi lijevog krila kongresa udružili i obrazovali »Sveindijsku kongresnu socijalističku stranku« u Bombayu i Lucknowu. Unutar Indijskog nacionalnog kongresa nalazi se važna i utjecajna muslimanska grupa, koja također ima svoje predstavnike u kongresnoj vladi. Vođe muslimana su Maulana Abdul Kalam Azad, sadašnji predsjednik kongresne stranke, zatim Abdul Chaffar Khan, dr. Ansari (mrtav) i t. d. Vođe kongresne ljevice su Sukhas Chandra Bose, koji je dva puta za redom bio izabran za predsjednika kongresa, a sada se nalazi u zatvoru i zatim Roy, Pal, Ghosk, Tilak (umro) i t. d.

Sa kongresom surađuju razne organizacije. Među ovima se ističe »Radnička organizacija«, koja je u posljednje vrijeme veoma napredovala, zatim »Sveindijski sindikalni kongres«, koji je započeo radom još 1920. godine, a osnovao ga je M. Joshi. Počam od 1920. u čitavoj se Indiji počinje širiti

SELJAČKI POKRET

koji je također nastao inicijativom Indijskog nacionalnog kongresa. U Guyratu (Zapadna Indija) razvio se vrlo jak seljački pokret, koji se ubrzo proširio i po ostalim pokrajinama. Među studentima također postoji jaka aktivnost, kao i u čitavoj indijskoj omladini. Od vremena do vremena održava se sveindijski kongres studenata. U provinciji Bengal je studentski pokret najjači. Svi ovi pokreti rade u uskoj suradnji s Indijskim nacionalnim kongresom, premda studentski pokret ima mnogo radikalniji program i stanovište.

Ženski pokret je također važan faktor u javnom životu današnje Indije. Ovaj se pokret silno razvio tokom posljednjih 20 godina. Za ovo

pripada najveća zasluga Mahatmi Gandhiu. U početku je ženski pokret bio povezan s Indijskim nacionalnim kongresom, ali je ubrzo osnovan nezavisni ženski odbor, za čitavu zemlju. U svima kongresnim odborima u Indiji, žene se nalaze na istaknutim mjestima, a vrhovni izvršni odbor kongresa kao i radni odbor uvijek barem po jednog ženskog predstavnika. Na dvije godišnje sesije Indijskog nacionalnog kongresa predsjedale su žene i to gđa Annie Bessant godine 1917. i gđa Savojini Naidu, glasovita indijska pjesnikinja, godine 1925. Gđa Annie Bessant priključila se »Teozofskom društvu« osnovanom god. 1886. u Adyaru nedaleko Madrasa, a godine 1907. postaje predsjednicom toga društva, na kojem je mjestu ostala sve do svoje smrti, godine 1933. Gđa Bessant je igrala važnu ulogu u političkom, društvenom i javnom životu Indije i postala velika sljedbenica i pobornica hinduske vjere. Njoj je uspjelo povratiti u srce naroda vjeru u vlastitu narodnu kulturu i civilizaciju, koju su zapadni utjecaji bili jako uzdrmali. Veliki broj pristaša, koje je uspjela sakupiti oko sebe za vjerski i odgojni rad, mnogo joj je pomogao, kada je god. 1916. stupila aktivno u politiku i povela ogorčenu borbu zahtjevajući

HOME RULE ZA INDIJU.

Osim ovih ima još veliki broj drugih organizacija sa društvenim, političkim i odgojnim ciljevima. Godine 1884. B. G. Tilak, Agarkar i Apte osnovali su »Odgojno društvo«. Godine 1905. Gokle osniva društvo »Sluge Indije«, čiji je cilj bio da pripremi nacionaliste da služe Indiji i da svima zakonitim sredstvima ograničuju prave interese indijskog naroda. Njihov tjednik »Sluga Indije« izlazi još i dan danas. Godine 1881. osnovan je »Mahrata Kesri institut« pod vodstvom Lokamanya Tilaka. U Pooni još i danas izlaze dva njegova tjednika »Mahratta« i »Kesri«. Sva ova i mnoga druga društva pomažu rad i ciljeve kongresa.

Članovi kongresnog radnog odbora jesu: Pandit Javahav Lal Nehru, Dr. Rajendra Prashad, Maulana Abdul Kalam Azad, gđa Sarojini Naidu, Desai, Rajagopal Achariar, Sardar Vallabhai Patel, i t. d.

Kongres nastoji svojim radom poboljšati stanje širokih narodnih slojeva. Uspjelo mu je olakšati položaj siromašnih seljaka, smanjivanjem zemljišne rente i podjeljivanjem jeftinih kredita, zatim raznim drugim olakšicama. Treba imati na umu, da je Indija poljoprivredna zemlja i da ima

PREKO 500.000 SELA.

Mahatma Gandhi učinio je jako mnogo da poboljša njihovu sudbinu, pa zbog toga u selima postoji velik interes za djelatnost kongresa. Gandhi posvećuje veliku pažnju prosvjetnom i ekonomskom jačanju sela. Putovao je selima i poboljšavao životne prilike seljaka. Od godine 1936. godišnje se zasjedanje kongresa održava na selima. Na taj način kongres se približio najširim narodnim slojevima.

Što se tiče industrijskih radnika, politika kongresa ide za tim, da im se osigura pristojan životni standard, radno vrijeme i uvjeti rada da budu u skladu s međunarodnim standardom.

Kongres je u više navrata naglasio, da se pravedno rješenje komunalnih pitanja može provesti jedino pomoću dobre volje i suradnje pojedinih općina. Svi pokušaji pojedinih općina da dobiju neke prednosti od

britanske vlade, na račun drugih općina, imali su za posljedicu povećanje napetosti između općina i veću eksploataciju obiju grupa od strane vlade. Kongres smatra da je jedini put za pravedno rješenje općinskog pitanja, da se pojača borba za nezavisnost, a u isto vrijeme, da se potraži zajednička baza za sporazumno rješenje, koje bi pojačalo jedinstvo Indije.

Godine 1936. kongres je izašao na izbore i osigurao sebi veliki izborni uspjeh. Članovi kongresa postigli su većinu u 9 od 11 pokrajina. Mahatma Gandhi savjetovao je kongresnoj većini, da obrazuje svoje posebne vlade, ako se britanski pokrajinski guverneri odreknu uplitanja u rad kongresnih ministara u pogledu njihove »ustavne djelatnosti«. To su britanski guverneri odbili. Kongres je odbio obrazovati svoje vlade bez tih garancija. Nije bilo nikakvog smisla obrazovati ministarstva, ako guverneri namjeravaju sprečavati djelatnost kongresnih ministara, u interesu indijskog naroda i na ekonomskom, političkom i društvenom ojačanju Indije. Ovi su ministri odgovorni za svoj javni rad, ali ako im guverneri smetaju u radu, onda oni ne mogu vršiti svoju dužnost. Kongresni ministri nisu narodni izdajice ni karijeristi. Oni nisu došli na svoja mjesta zbog ministarskog položaja, nego su došli da rade za dobro naroda i za postignuće nezavisnosti Indije zakonitim sredstvima. Iza toga su guverneri pozvali vođe manjinske grupe da oni obrazuju ministarstva, ali ova ministarstva nisu dugo trajala i tako je izbila kriza. Videći svoj neuspjeh guverneri su poslije toga zamolili kongres da obrazuje ministarstva, i obećali su da se ne će miješati u administraciju kongresnih vlada. — Kongres je obrazovao svoje vlade u 11 indijskih pokrajina, u kojima je dobio većinu na izborima. Kongresni ministri učinili su mnogo za seljaštvo, za odgoj širokih narodnih slojeva, te za socijalno, ekonomsko i političko jačanje Indije. Pustili su na slobodu političke osuđenike, proveli su u nekim pokrajinama zabranu alkohola s velikim uspjehom, smanjili plaće ministara i visokih činovnika, budući da su ove bile previsoke s prilikama u Indiji. Osim toga izradili su

PETGODIŠNJI PLAN

za industrijski razvoj zemlje, a u isto vrijeme razvili uspješnu propagandu za seoski i domaći obrt, ali tako da ovaj ne konkurira industriji, niti da ova konkurira njemu. Proveli su i poljoprivrednu reformu.

Kongresne su vlade pokazale svijetu, da su Indijci sposobni sami sobom vladati. I sami su Englezi bili začuđeni kako je u tako kratkom vremenu uspjelo stvoriti tako dobru administraciju. Zadovoljne su i sve druge političke grupe. Kada je izbio sadašnji rat, kongresni su ministri podnijeli ostavke, budući da je vicekralj Indije izjavio, da je Indija u ratu s Njemačkom, ne pitajući ni kongres ni narod. Kongres je još prije toga objavio deklaraciju, u kojoj je istaknuo, da se Indija ne će priključiti ratu u evropi za račun britanskog imperijalizma. Budući da britanska vlada ne pristaje da Indiji dade status dominiona, to je kongres odbio svaku suradnju s britanskom vladom i ne će je pomagati u sadašnjem ratu. Kongres želi statut dominiona za Indiju sada, a ne nakon rata, kako to obećava britanska vlada.

DRŽAVE AFRIKE

EGIPAT	15,417.000
LIBERIJA	2,000.000
SUDAN	6,200.000
MAROKO	6,300.000
JUŽNA AFRIČKA UNIJA	9,800.000
POSJEDI VELIKE BRITANIJE	
Zapadna Afrika	
ZLATNA OBALA	3,700.000
NIGERIJA	19,000.000
SIERA-LEONE	1,800.000
Ostali dijelovi	1,030.000
Istočna Afrika	
KENIJA	3,400.000
NYASSA	1,700.000
UGANDA	3,640.000
Ostali dijelovi	998.000
Južna Afrika	
SJEVERNA I JUŽNA RHODEZIJA	2,628.000
JUŽNO-AFRIČKI PROTEKTORAT	1,250.000
Ostali dijelovi	2,995.000
FRANCUSKI POSJEDI	
ALGERIJA	7,030.000
MAROKO	6,300.000
TUNIS	2,530.000
MADAGASKAR	3,845.000
KAMERUN	2,300.000
FRANCUSKA ZAPADNA AFRIKA	18,734.000
TALIJANSKI POSJED	
ETIOPIJA-ABISINIJA	14,500.000
CIRENAIKA	170.000
ERITREJA	620.000
PRIPOLIS	550.000
SOMALIJA	6,000.000
PORTUGALSKI POSJED	
ANGOLA	2,700.000
MOZANBIQUE	4,000.000
Ostali dijelovi	620.000
ŠPANJOLSKI POSJED	1,200.000
KONGO Belgijski	11,800.000
Rekapitulacija:	
AFRIKA ima ukupno stanovnika	141,836.000
sa površinom od kv. km	129,930.000
Naseljenost dolazi na kv. km 5.0.	

EGIPAT, NJEGOVA VOJNO-POLITIČKA I PRIVREDNA VAŽNOST

Talijanske velike operacije u sjevernoj Africi sa ciljem nadiranja na Suez, taj engleski imperijalni ključ puta na Istok, u carsku Indjiu, približuju i stari faraonski Egipat sve više akutnoj svjetskoj sferi interesa.

I.

Egipat je sam po sebi jedan od najzanimljivijih dijelova svijeta I po svojoj dalekoj, najstarijoj faraonskoj prošlosti, koje je puno čak i Sveto Pismo, muslimanski Koran i židovski Tolmud, i po svojoj tmurnoj sakritoj prošlosti pod Turcima, i po svom obnovitelju Mohamedu. Ali, koji je od siromašnog sirijskog dječaka dotjerao do podkralja, i po njegovim Mamelucima i periodu njihovih Beja, i po napoleonskoj vojni. Egipat je poznat i proslavljen po piramidama, ponosu te stare zemlje, vječnom Mementu, sa svojim u nutrinji uklesanim zagonetkama, koje opisuju prošlost i budućnot svijeta, po svojoj Keopsovoj piramidi, po svojim starodrevnim faraonskim grobovima, posljednjim počivalištima drugih velikih dostojanstvenika, sa silnim zlatom i vrednotama, koje se našlo u tim grobovima, a koje je često donosilo nesreću smjelim pronalazačima. Piramide su »Signum, — Znak« te plodne bogate felahske zemlje, koja je izvor velikih dohodaka i ima jaku vezu sa stranim svijetom, s izabranim putnicima iz najdaljih krajeva.

Egipat je zemlja Kleopatre, divne kraljice, ljubavnice Cesara, kasnije nesretnog Antonija, koja je doživjela najveće radosti života i najveći uspon u slavi vladarice i žene, i najveći pad, da umre od ljute otrovnice u piramidi, tvrda i ponosna, prava Ptolomejka.

Čudna je i velika stara životna povijest te zemlje, koja i sada sačinjava vezu izmedju Europe i dalekih istočnih zemalja, koja je u prastarim vremenima doživjela čuda, koja su nam predana tradicijom, nevidjeni sjaj, sreću i nesreću, da neko vrijeme zamre, kao i druge prostrane države pod težinom turske uprave.

Egipat 19. stoljeća, već pod Kedhivima sadašnje dinastije, iako pod formalnim suverenitetom Turske, doživljava i svoju najveću slavu, prokop Sueskog kanala i time položaj mostobrana perd tim svjetskim, zapravo samo engleskim imperijalnim putem.

Egipat dobiva pod svoju samo formalnu vladu, zapravo pod englesku, numidijski, crnački Sudan s Darfurom i drugim pokrajinama, s Dongolom, Chartumom, Omdurahamanom, Kassalom i Berberom, sva ta mjesta, krvava razbojišta iz posljednjih decenija prošloga stoljeća. Egipatski vojnici i časnici s engleskim časnicima pod izvanrednim, ali toliko nesretnim generalom Gordon-pašom, branili su Chartum od onoga fanatičnog, poludivljeg Mahdida, Abdullaha Emira, koji je kao narodni muslimanski Mesija digao sva plemena Sudana i susjednih krajeva u borbu proti krstu i Europi, te bacio i abesinskog Negus Nagasta Johannesa IV i Gordon-pašu, Slatin-pašu, (Austrijanca u guvernerskoj službi i funkciji Egipta i Kraljice Viktorije), postigao goleme uspjehe, porazio redom i Gordona i Slatin-pašu i Johannesa IV., da vlada fanatično Sudanom i okolnim krajevima i nadire sve više uz Nil na sjever više od de-

setak godina, dok ga napokon nije hametom potukao (već njegova nasljednika) Lord Kitchener u teškim borbama, u kojima je sudjelovao i sadašnji britanski premier, Winston Churchil, i nesretni mladi napoleonski princ Lulu, jedinac sin nesretne majke, carice Eugenije. Mladi je princ bio engleski topnički časnik iz Woolwichinske škole i silom je tražio da sudjeluje u borbama Lorda Kinchenera. Pao je nesretni mladi princ Lulu, a majka mu nikada tu gorku kob nije preboljela. Chartum i Mahdi, Kinchener i Sudan, Gordon-paša i Slatin-paša, to su imena koja su za uvijek upisana u historiju Egipta i njegova zajedničkog života s Engleskom, koji je krunisan kondominijem Sudana.

Egipat se diže, slobodnije razvija, sve više se šire lanci, kojim je sputan s Engleskom, da napokon 1936. godine postane sasvim samostalan poznatim državnim ugovorom, kojim Englezima ostaje samo pravo da drže oko Sueza u uskoj odredejnoj zoni 10.000 vojnika i 400 aeroplana te nešto bojnih kola. Tim ugovorom sklopljen je i pravi vojni savez, koji će sada doći do izražaja. Sada je Egipat, nolens — volens ratno popriště! Tu se sada provode ratne operacije na golemim daljinama, razmacima, u kojima se razvijaju obje vojske. Egipatska vojska još ne ulazi u rat. Dok Engleska sa svom svojom snagom i uplivom države, koja je već u Egiptu, nastoji, da Egipat nagovori, a možda i prisili na ulazak u rat protiv Talijana. Talijani nastoje da ga svim diplomatskim sredstvima odvrate od ulaska u rat. Talijani tvrde, da ne ratuju s Egiptom, iako prodiru na njegov teritorij, već samo s Englezima, koji se tu nalaze. Situacija je napeta ,ali će se ta neizvjesnost brzo riješiti.

Zasada se vode borbe samo na sjeveru iz Libije na Istok, dok Sudan, nešto preko 1000 kilometara, južnije sa svojim najsjevernijim dijelom čeka na talijanske akcije i s te strane. Od točke, gdje se Sudan sastaje s Egiptom, ide granica direktno na Istok, na Črveno more. Tu je granica na jugu duga oko 960 kilometara, a isto je toliko duga i na sjeveru od Solluma do palestinske granice, kao i zapadna granica, dakle svuda oko 1.000 kilometara. Na istoku zatvaraju Egipat poluotok Sinaj, zaliv Akabe i Crveno more. Sva površina Egipta iznosi oko 995.000 četvornih kilometara, od toga je samo 35.000 četvornih kilometara obradivo zemljište. To su doline Nila i Nildelte, te pojedine oaze unutrašnjosti, dok je ostatak zemlje pustinja i pećinasta visoravan. Tu na toj površini živi oko 15 milijuna stanovnika, najviše muslimana.

Životna je žila Egipta Nil, koji dobavlja nužnu vodu kulturama pamuka, pa cijela privredna egzistencija zemlje počiva isključivo na Nilu, u golemim branama Kalliuba, Assuana, Asiuta, Esne, Sifte i Neg Hamaida sakupljaju se u periodi plime silne vodene mase, koje se spuštaju u mjesecima niskog stanja vode. Glavni je grad Kairo s 1,310.000 stanovnika, najveći grad nesamo Egipta, već i cijele Afrike. Kairo leži oko 25 kilometada ispred mjesta, gdje se dijele rukavi Nila, Rosette i Damiette. Od toga mjesta dalje na sjever cijela je Delta Nila mreža uskih vodenih žila, koje se teško mogu pasirati.

Na afričkoj obali nalaze se ona poznata mjesta, koja sada toliko spominju talijanski vojni izvještaji, kao Sollum, Ras Halaina, Sidi Barani i Masra Matruh. Od libijske granice do Marse Matruh ima samo najprimitivnijih cesta, a tek od Masre vodi željeznica kraj obale preko Ralem Raw, Ralem el Kamais i Ghuka na Aleksandriju, te zatim dalje na Suez-Kanal. Aleksandrija je glavna flotna baza Engleza, velika ratna luka i tvrdjava.

Južno od obale do 200 kilometara dubljine nalazi se glavni karavanski čvor oaza Siwa, od koje idu na sve strane, a osobito na sjever iza Masre Matruh, već na Aleksandriju brojni karavanski puteva. Ti putevi vode u talijansku Cyreaiku i u prostore ispod egipatske obale, u velike oaze, Chargha, Dahla i Baharia. Od tih mjesta idu opet putevi u sva veća trgovačka središta oko Nila i na obali.

Egipat je toliko uznapredovao, da nejgove žitarice dostaju potpuno za prehranu pučanstva a nešto i za izvoz. Ali njegov mu pamuk daje godišnji prihod s izvozom od gotovo 30,000.000 egipatskih funti, dakle oko 8 milijardi dinara. To je glavni izvozni produkat, po množini i važnosti, to je znak, stalni stoljetni Signum privrednog Egipta. Druga je važna grana privrede turizam, koji takodjer donosi Egiptu suho zlato, najbolje devize.

KAIRO, GLAVNI GRAD EGIPTA, GRAD SANJA I ZAPADNJAČKE STVARNOSTI

Kairo je središte Bližeg Istoka. To je grad, u kojemu prošlost i dalje živi punim životom i u kojem istodobno pulsira ritam modernog velegrada. Svaki svjetski putnik i sanjar teži za ovim gradom, da proživi u stvarnosti svijet iz tisuću i jedne noći i da osjeti, daleka stoljeća.

Čaroban je i neobičan po svojoj ljepoti grad Kairo. Izmedju džamije Muhamed Ali-a koja se iz daleka vidi s utvrdjenog brijega, te triju ogromnih piramida, geometrijski obrisi koji se vide u dalekoj pustinji, prostire se veliki prostor, kojim protiče bogodana rijeka Nil, koja svoj korijen vuče iz dubine Afrike i periodično natapa zemlju, da je učini plodnom kao rijetko koju na svijetu.

U prastaro doba Kairo nije igrao nikakvu važniju ulogu, premda je već postojao kao naselje. Jedino je u arapsko doba procvao i dobio svoju utvrdu. Najsjajniju uspomenu na ono doba predstavlja glasovita džamija, koja nosi ime svog osnivača Ibn Tuluma iz osmoga vijeka. Napravljena je po uzoru one u Meki. Ova džamija s grobom osnivača u sredini, kojemu se prilazi vanjskim stepeništem, ostavlja jedan od najjačih utisaka iz arapskog svijeta. U ovoj arhitekturi sadržana je veličina jednog naroda i jedne religije. Medju tim brojnim stupovljem gubi se svaki suvišni zvuk. Tu unutra osjeća se Bog, tu On tka svoju svemoćnost u tišini i pravilnosti prostora.

Ali uz džamiju ima i drugih spomenika, koji rječito govore o veličini i stvaralačkoj snazi arapskog Egipta. Tako se na rubu grada nalaze prekrasne grobnice kalifa, sveučilište, Al Azhar i brojne druge džamije u čiju tajinstvenu tamu prosijava svjetlost kao kroz dragulje po uzoru ranijih francuskih katedrala.

Slikovite su kairske bezbrojne uske ulice, i one pružaju sasvim novu sliku. Ljudi, životinje, dućani, pjesma i vika, žalost i radost ističu se u njima kao u svim južnjačkim i tropskim gradovima. Tu nema uniformiranosti. U Muskiju, glasovitoj trgovačkoj četvrti, čovjek se naprosto izgubi. Ona predstavlja poseban svijet za svakog orjentalnog putnika. Kroz ovaj fantastični svijet ide se kao kroz labirint istočnjačkih dragocjenih, rijetkih, a i jeftinih stvari. Putnik prolazi teškim orijentalnim

mirisom namirisanim prostorijama, po kojima bruje glasovi praćeni kretnjama. Najprije se vrluda okolo bez cilja i treba vremena dok se snadje, a zatim se polagano raspoznaju lica obrtnika: zlatara i izradjivača bakrenih i staklenih stvari, tkalaca ćilima, te veliki, sudanski bazar. Neiscrpljiva je fantazija i strpljivost rezbara i tkalaca. Nijedan prolaznik, pa ma kako ih dugo promatrao, ne može ih omesti u njihovom radu, koji vrše s tolikom preciznošću, sjedeći na svom postolju, prekriženih nogu.

Na večer se lagano upaljuju svijetla, koja u tisuću odbljesaka blješte iz draguljarna i zlatarija. Posvuda se čuju pozivi na kupnju i čovjek se konačno izgubi u poslovanju. Trgovina se odvija kao posvuda na istoku, polagano no i udobno. Najprije se pije čaj, a zatim odlična kava ugodna mirisa, popuši se cigareta i razgovara o politici ili o čemu drugome. Naravno, da se pri tom nešto spomenu i poslovi, ali uvijek iz daljega, dok se obruč tek malo po malo suzuje oko predmeta, koji dolazi u obzir. Cijena, koja je u početku bila fantastično visoka, sasvim lagano pada, ali ipak sve stalnije, dok ne dodje na razumnije temelje, Prodavač se najprije tuži i ne će popustiti, ali najposlije se ipak preda i još izrazuje svoju zahvalnost pozivajući kupca, da ga ponovno posjeti. Oni se rukujući pozdrave kao dobri prijatelji.

U modernom dijelu grada, koji je u posljednje četiri godine silno napredovao, i po kojemu se odvija zapadnjački život i neizrecivo velik promet automobila, ipak se opažaju neumrli tipovi Orijenta. U vruće doba godine obilaze ulicama prodavači vode u svojim crvenim pregačama s lijepim posudama iz mesinga, iz kojih prodaju ne samo vodu, već i limunadu i ostala osvježujuća pića. Ili pak omiljeli prodavači šećerne trstike, koju rado kupuju i Europejci. Oni mirno prevoze svoj teret na drvenim dvokolicama, okruženi od djece i odraslih i često moraju zastati, da posluže.

Na Nilu se uvijek pokazuje tipična slika ribara, koji dižu svoju lovinu izmedju dvije male ladje. Da, život na rijeci predstavlja nešto, što u Kairu najviše privlači. Satima se može stajati na jednom od mostova ili na obali, gledajući kako prolaze visoka i vitka jedra. Svaki put oko podneva, ova je čarobna rijeka krcata s ladjama, koje se u velikom broju skupljaju ispred mostova, da zajednički krenu.

Najudobniju gradsku četvrt nastavaju Englezi, te rijetki bogati egipatski paše. Na otoku Gezirahu, koji Nil opkoljuje usred Kaira, skriva se još jedna rijetkost modernog dijela grada jednoga od najljepših i uglednijih športskih klubova na svijetu, sastavljen od Englez ai nekoliko stranih diplomata iz visokog egipatskog društva. Nema sporta, koji se tu ne bi izvodio. Englezi naročito vole da više dana u tjednu igraju polo. Uz krasnu, novu arhitekturu, u modernom gradu vrijedi osvrnuti se na prekrasne javne parkove i vrtove, Botanički vrt, koji prelazi u osobito originalni zoološki vrt, djeluje upravo rajski. Tu ne manjka skoro nijedno stablo i biljka tropske Afrike.

I tako ovaj najveći milijunski grad današnje Afrike pruža sve što može zaželiti srce razmaženog putnika. Oko ovog središta umjetnosti i pulsirajućeg života istoka i zapada, neiscrpljeni svijet starog Egipta kroči dalje k svojoj novoj budućnosti u znaku arapskog pokreta za afirmiranje svoje nacionalnosti i naprednog socijalnog poredka.

STATISTIČKI PREGLED AFRIKE

DOMINIONI, PROTEKTORATI, GLAVNI GRADOVI, STANOVNIŠTVO I PRODUKTI

Afrika postaje za Evropu najvažnija zemlja. Ona je zapravo nastavak same Evrope, kraj iz kojega dolaze sirovine u velikom obilju, jer tropska klima omogućuje bujnu vegetaciju. Odavna su Evropejci nastojali učiniti Afriku svojom drugom domovinom, ali bez njenog sistematskog uređenja to nije moguće u punoj mjeri ostvariti. Nepregledne džungle i orijaške prašume, prepune divljih zvijeri, te većim dijelom nekulturni urođenici, stvaraju brojne poteškoće i otežavaju život. Ozbiljna je namjera naprednih ljudi, da Afriku pretvore u područje, koje će svako rado nastavati usprkos vrućoj klimi. Moderni uređaji za hlađenje stanova i sjenoviti gajevi olakšat će život u afričkom području i ono će se pretvoriti u idealno boravište, osobito u neko doba godine.

Do sada se Afrika dijelila u slijedeća područja, od kojih svako ima svoju veliku važnost:

Egipat, kraljevina, s glavnim gradom Kairom — 994.300 km² — 15,417.000 stanovnika. — Proizvodi pamuk, luk, rižu, cigarete, jaja.

Alžir, franc., glavni grad Alžir (2,204.863 km²), 7,3 mil. stanovnika. — Vino, žitarice, stoka, voće ulja drvo tekstilna vlakna pluto. — Fosfati, željezo, cink, olovna rudača, sol.

Englesko-egipatski Sudan, englesko-egipatski kondominium. Glavni grad Kartum (2,462.860 km²), 6,2 mil. stanovnika. — Pamuk durra-proso, sjeme od sezama datulje, arapska guma, stoka, kože. — Željezo i zlato.

Angola (portugalska zapadna Afrika), — glavni grad Loanda. — (1,246.700 km²), 3,226.000 stanovnika. — Kava, kukuruz, šećer, palmini orasi, vosak, riba. — Dijamanti, zlato, srebro, bakar, željezo, nafta.

Belgijski Kongo. Glavni grad Leopoldville (2,357.800 km²), 11,8 mil. stanovnika. — Pamuk, palmino ulje, kava, kaučuk, drvo slonova kost. — Bakar zlato, dijamanti, kobalt, radium, cink, željezo, ugljen.

Ruanda-Urundi (mandat) 1920. godine odijeljen od Njemačke Istočne Afrike. Glavni grad Usumbura. (55.700 km²), 3,386.000 stanovnika. — Kava, pamuk, koža. — Zlato, cink.

Britanska Somali-zemlja. Glavni grad Berbera. (176.000 km²), — 350.000 stanovnika. — Tamjan, arapska guma, ovce i koze. (Ovu je koloniju Italija osvojila u kolovozu 1940.).

B. Njemačka Istočna Afrika, britanski je mandat od 1940. godine. Glavni grad Daressalam (932.000 km²), 5,2 mil. stanovnika. — Sisal, pamuk, kava, kopra, sezam, riža, vosak, maslac, kože. — Zlato.

B. Njemačka Zapadna Afrika, od 1920. godine mandat Južnoafričke Unije. Glavni grad Windhuk. (836.000 km²), 285.000 stanovnika. — Stoka, kože, maslac, vuna, ribe. — Dijamanti bakar vanadium olovo, cink.

Francuska Ekvatorijalna Afrika, glavni grad Brazzaville. 2,485.000 km², 3,4 mil. stanovnika. — Plemenito drvo, palmino ulje, pamuk, kava, kaučuk. — Bakar, željezo.

Francuski Maroko, glavni grad Rabat. — 415.000 km² — 6,3 mil. stanovnika. — Žito, jaja, riba, vuna, fosfat. — Željezo, bakar, olovo, nafta.

Francuska Somali-obala glavni grad Djibuti. — 23.000 km² — 46.500 stanovnika. — Kava, kože, so.

Francuska Zapadna Afrika, glavni grad Dakar. — 4,7 mil. km². — 18,734.000 stanovnika. — Kakao, palmino ulje i sjemenke, plemenito drvo, pamuk, kava, arapska guma, banane, kukuruz, kora. — Zlato.

Gambia, britanska kolonija, glavni grad Bathurst. — 10.536 km². — 200.000 stanovnika. — Palmino sjeme, kože, vosak. — Željezo, porculanska rudača.

Zlatna obala, britanska kolonija, glavni grad Akra. — 203.700 km². — 3,7 mil. stanovnika. — Kakao, kola-orasi, plemenito drvo, palmino sjemenje. — Mangan, dijamanti, zlato.

Talijanska Istočna Afrika, carstvo, glavni grad Addis Abeba. — 1,725.330 km². — 14,5 mil. stanovnika. — Žitarice, kava, pamuk, šećerna trstika, kože, ulje od sezama, arapska guma. — Željezo, bakar, zlato, nafta fosfat, sumpor, kameni ugalj.

Kamerun b. njemačka kolonija — 519.000 km² — 3,55 mil. stanovnika. — Kakao, palmino ulje, banane, plemenito drvo, kava, duhan. — Od 1920. god.:

Istočni Kamerun, britanski mandat, glavni grad Buea, — 88.000 km² — 850.000 stanovnika. — Kakao, palmino ulje, banane, plemenito drvo, kava, duhan.

Istočni Kamerun, francuski mandat, glavni grad Jaunde — 431.000 km² — 2,7 mil. stanovnika. — Kakao, palmino ulje, banane, plemenito drvo, kava, duhan.

Kanarski otoci, španjolska kolonija, glavni grad Santa Cruz — 7.273 km² — 600.000 stanovnika. — Banane, rajčice, duhanski proizvodi, rani krumpir, riba.

Kapverdski otoci, portugalski, glavni grad Praia — 4.033 km² — 159.000 stanovnika. — Kava, kukuruz, kože, so, sisal, purgativni orasi.

Kenia, britanska. Glavni grad Nairobi — 582.622 km² — 3,4 milijuna stanovnika. — Pamuk. kava, kože, sisal, kukuruz, šećer, vuna čaj. — Zlato.

Komoren, francuski otočni arhipelag. Glavni grad Dsaudsi. 2167 km², 124.000 stanovnika. — Vanilija, sisal, kopra, šećer, biljke za proizvodnju mirisa.

Liberija, crnačka slobodna država. Glavni grad Monrovia, 95.400 km², 2 milijuna stanovnika. — Kaučuk, kava, palmino sjeme i ulje, vlakna od piassave, kakao. — Zlato.

Libija, talijanska. Glavni grad Tripolis, 1,780.000 km², 800.000 stanovnika. — Spužve, tunjevina, hennah, kože, vuna. — Sol i fosfati.

Madagaskar, francuski. Glavni grad Tananarivo. — 592.350 km². — 3,8 milijuna stanovnika. — Vanilija, kože, raffiabast, kava, oraščići, duhan, tapioka, šećer. — Grafit, glimer, dragulji.

Madeira, portugalska, glavni grad Funchal. — 733 km² — 2,212.000 stanovnika. — Vino, čipke, konoplja, voće, povrće.

Mauritius, britanski. Glavni grad Port Luis. — 2.080 km² — 425.000 stanovnika. — Šećerna trstika, vlakna od aloja, kopra, kukuruz, posoljena riba.

Macambique (Portugalska Istočna Afrika). Glavni grad Lourenco Marques. — 771.125 km² — 4 mil. stanovnika. — Šećer, sezam, kopra, pamuk, sisal. — Zlato.

Nigerija, britanska, glavni grad Lagos — 965.000 km² — 19 mil. stanovnika. — Palmino ulje, kakao, pamuk, kože. — Cink, željezo, olovo, srebro, wolfram, zlato, ugljen.

Niassa-zemlja, britanska, glavni grad Somba — 96.800 km² — 1,7 milijuna stanovnika. — Duhan, čaj, pamuk.

Sjeverna Rhodezija, britanska, glavni grad Lusaka — 751.900 km² — 1,5 milijuna stanovnika. — Kukuruz, duhan, kože. — Bakar, kobalt, zlato, cink.

Portugalska Gvineja, glavni grad Bolame — 36.125 km² — 300.000 stanovnika. — Palmino ulje, kaučuk, kože, vosak, slonova kost.

Reunion, franc., glavni grad Saint Denis — 2.512 km² — 210.000 stanovnika. — Šećer, rum, vanilija, esencije, kava.

Sveta Jelena, brit., glavni grad Jamestown. Ostali gradovi: Ascension, Tristan de Cunha, — 327 km² — 4.850 stanovnika. — Novozelandski lan.

Sansibar, brit., glavni grad Sansibar — 2.642 km² — 240.000 stanovnika. — Oraščići, kopra.

Sao Thome i Principe, portugal., glavni grad St. Thome — 984 km² — 59.000 stanovnika. — Kakao, kokosovi orasi, kava, koža za pravljenje kinina, palmino ulje, kola i muskat orasi.

Seychellen, brit., glavni grad Victoria, — 404 km² — 31.000 stanovnika. — Kopra, gvano, eterična ulja.

Siera Leone, brit., glavni grad Freentown, — 72.362 km² — 1,8 mil. stanovnika. — Palmino ulje, kola-orasi. — Dijamant, željezo, zlato.

Sokotra, brit., glavni grad Tamrida, — 3.579 km² — 12.000 stanovnika. — Datulje, marva, maslac.

Španjolska Guinea (Fernando Po, Annobon, Rio Muni), glavni grad Santa Isabel, — 266.59 km² — 167.000 stanovnika. — Palmino ulje, kakao, kaučuk, kopra, plemenito drvo, bjelokost.

Španjolski Maroko, glavni grad, Tetuan, — 28.000 stanovnika. — Zeljezna rudača, rogata marva, jaja.

Južno-afrički Protektorat, brit., (Basuto-Bečuana- i Swasi-zemlja). Glavni grad Mafeking, — 760.000 km² — 1 mil. stanovnika. — Vuna, žitarice, duhan, marva. — Zlato, srebro, cink.

Južno Afrička Unija, brit. dominion. Glavni grad Pretoria (obuhvaća Kapland, Natal, slobodnu državu Oranje, Transvaal) — 1,223.854 km², 9,8 mil. stanovnika. — Vuna, kože, kukuruz, šećer, meso. — Zlato, dijamanti, ugljen, bakar, cink, platina, azbest, krom.

Južna Rhodezija, brit., glavni grad Salesbury — 389.346 km² — 1,4 mil. stanovnika. — Duhan, kukuruz. — Zlato, azbest, krom.

Tanger (internacionalizirano). Glavni grad Tanger — 373 km² — 60.000 stanovnika. — Jaja, kože, riba.

Togo, bivša njemačka kolonija — 89.944 km² — 1,12 mil. stanovnika. — Kakao, kava, palmino sjemenje, pamuk, kola-orasi, kopra, tapioka, ribe. — Zeljezna rudača. — Od godine 1920.:

Zapadni Togo, britanski mandat, glavni grad Ho, — 33.775 km² — 360.000 stanovnika. — Kakao, kava, palmino sjeme, pamuk, kola-orasi,

kopra tapioka, riba. — Željezna rudača. — **Istočni Togo**, francuski mandat. Glavni grad Lome, — 56.169 km² — 760.000 stanovnika. — Kakao, kava, palmino sjeme, pamuk, kola-orasi, kopra, tapioka, riba. — Željezna rudača.

Tunis, franc., glavni grad Tunis — 125.130 km² — 2,7 mil. stanovnika. — Žitarice, brašno, vino, ulje, voće, marva, datulje, pluto, halfa-trava, spužve. — Fosfati, olovo, željezo, cink.

Uganda, brit., glavni grad Entebbe, — 243.400 km² — 3,8 milijuna stanovnika. — Pamuk, kože, kava, šećer, bjelokost. — Cink.

Zapadna Sahara, španj. (Ifni, Rio de Oro, Adrar), glavni grad Villa Cisneros, — 285.000 km² — 50.000 stanovnika. — Riba, datulje.

TALIJANSKA ISTOČNA AFRIKA (ETIOPSKO CARSTVO)

Istočna talijanska Afrika dijeli se u šest gubernija i to Eritreju s glavnim gradom Asmarom (85.000 stanovnika) s 1,500.000 stanovnika; Somaliju, s glavnim gradom Mogadisciom (55.000 stanovnika), s 1,150.000 stanovnika; Amaru, s glavnim gradom Godarom (22.000 stanovnika), s 2 milijuna stanovnika; Scioa, s glavnim gradom Addis Abebom (150.000 stanovnika), s 1,850.000 stanovnika; Galla-Sidama, s glavnim gradom Gimmom (25.000 stanovnika), s 4 milijuna stanovnika; Harrar, s glavnim gradom Harrarom (40.000 stanovnika), s 1,600.000 stanovnika. — Ukupno ima taj afrički imperij 1,725.330 kvadratnih kilometara s ukupno 12,,100.000 stanovnika, prema popisu iz godine 1939.

Italija je već zadnjih decenija XIX. stoljeća uputila iz svoje Eritreje svoje interese u veliki prostor Negusa Nagasta, čiji je centrum od uvijek bio Addis Abeba, a drugi važni gradovi Asmara sasvim na sjeveru u blizini eritrejske Masaue, Gondar već kod jezera Tana u blizini sudanske granice, Dessi ispred Addis Abebe, Goba jugoistočno od Addis Abebe, Diredau na željeznici na Džibuti, Makalle južno od Asmare, Adua nešto sjeverozapadnije na glavnoj cesti Asmara (Adua, to historijsko mjesto, toliko poznato iz onih sjajnih ali nesretnih dana u godini 1984.-1896., s kojom su vezana širom svijeta poznata zvučna imena talijanskih generala Batiserre i Baldiserre), Mogadiscio na jugoistočnoj somalijskoj obali, Harrar u pokrajini Harrar nedaleko Diredaue, na visini od 1.936 metara ležeći na onom platou oko Abdule i Garajsa, u kojem izviru tolike rijeke kao Gerrer, Fanian, Paciato i Erer. Glavni grad ovom muslimanskog Harrara, važnog platoa, koji kao neki promontour zatvara prostor Addis Abebe na jugoistoku, te Gimma, Neghelli. Zapadno od Addis Abebe ogromni je broj manjih mjesta i trgovišta te posebnih naselja. Kao cjelina, Abesinija se razlikuje od ostailh zemalja Afrike, jer je sasvim druge ekonomske, religiozne i političke strukture.

ENGLESKA JE ONEMOGUĆILA MIRNO RJEŠENJE ABESINSKOG PITANJA

Poznati su oni pokušaji Italije pred njen rat »da mirnim putem« riješi važna pitanja u pogledu zaštite njenih interesa, koja je ona razvila tokom zadnjih nekoliko decenija u tom prostoru. Poznate su sve poteškoće, a znamo i to, da je najviše Engleska branila stari abesinski svijet, njenog vladara i njene moćne feudalce, koji su onaj siromašni narod u svoju korist držali pod najtežom stegom. Dobro je bilo znano, da se taj veliki prostor, željan napretka, nije mogao razvijati pod tadašnjim sistemom administracije i vladanja. A fašistička Italija težila je za novim prostorima, u koje bi ona mogal izvesti višak svoje radne snage, u kojima bi ona mogla razviti svoju moralnu, materijalnu i umnu snagu, te izvesti kulturni program ne samo u korist svojih domorodaca, već u prvom redu u korist dotičnih urođenika. Abesinija joj je bila najbliža. Tamo je ona polučila već u Eritreji prvi korak napretka. Abesinija je bila već zrela za ulaz u sklop velike Italije. To staro carstvo jedva je disalo, u svojim starim običajima i životnim neprilikama kao gušeno.

Bilo je mogućnosti da se to pitanje možda i na drugi način riješi i bez rata, ali Velika Britanija nije to dopuštala. Njen interes bio je za nju jasan. Udaljiti svaku veliku silu od Crvenog mora, iz blizine arapskih prostora, a osobito iz prostora oko Adena, i iz prostora u boku Sudana, obala Nila. Jer Nil je bio rijeka ne samo egipatska već i ona rijeka, koja je omogućivala kroz Sudan pa i Egipat uvoz jeftinog pamuka u veliku industrijalnu Engleskuza njene tekstilne tvornice. A pomoću jezera Tana mogao se regulirati nivo vode rijeke Nila. Engleska je pod devizom zaštite malih naroda i njihove slobode udaljivala Italiju od abesinskog carstva, ona je unatoč protimbe francuskog ministra Lavala i Francusku i druge zemlje putem Saveza Naroda upravo prisilila na sankcije za vrijeme abesinskog rata. Ona je, tako barem izgleda, onemogućila mirno rješenje abesinskog pitanja.

MARŠ NA ABESINIJU

Dne 3. listopada 1934. godine nakon neuspjelih pokušaja mirnog rješenja nastupila je Italija svoj historijski marš u Abesiniju, da ga dovrši potpunim zauzimanjem te velike zemlje, koje je napokon privelo abesinsko carstvo talijanskoj kruni. Koncem travnja 1935. bile su u glavnom sve operacije dovršene. 8. svibnja zauzet je i Harrar i Diredaua 9. svibnja, tako da je 12. svibnja u Addis Abebu ušao jedan bataljun 46. pješačke talijanske pukovnije, gdje ga je dočekao jedan počasni bataljun 221. legije talijanskih fašista u inozemstvu. Etiopija je postala talijanska. Državopravni akt priključenja cijele Etiopije Italiji zaključen je s proglašenjem talijanskog kralja i kraljice carem i caricom Abesinije a time je za uvijek završen onaj posebni sumorni srednjevjekovni život te prastare polukulturne zemlje, koja je navodno postojala još pod kraljicom Saabom, i živila sigurno ne mnogo drugačije nego zadnjih decenija.

Talijanske operacije za tih osam mjeseci vođene su pod onim talijanskim slavnim generalima, koji i sada igraju u ovom ratu glavnu ulogu, a to su njezini »condottieri« maršal Emilio de Bono, tada komandant sjeverne skupin evojska, maršal Petar Badoglio, koji je izradio operativni plan i kao šef generalštaba ga provađao, te sadašnji maršal Rudolf Graziani, Afrikanac, koji sada vodi operacije u Libiji, a poznat još iz borba s plemenom Senussi u Libiji, taj najprvi i najbolji kolonijalac i poznavalac Afrike, njenih dobrih i pogubnih strana u pitanju vođenja operacija.

Sjevernom skupinom vojska zapovijedao je maršal de Bono te je nastupio s eritrejske sjevero-zapadne granice u prostor Adigrad, Adua, Aksum, s jakom zaštitom svoga desnog boka s tri cijela korpusa u tri kolone, u svakoj po jedan. Generali Santini, Pirzio-Pirolli i Maravigna brzo su dostigli dane im prostore Adigrad, Enticcio, Adua, onu Aduu, koja je morala biti talijanska, da se zaboravi nesretna kob generala Batisere od godine 1894., tog generala, kojega je u nesreći tako pohvalio njegov nasljednik general Baldiserra. Jer nesreća Italije kod Adue bila je ujedno i dokaz one izvanredne hrabrosti, s kojom su krvarile tolike talijanske čete napadnute i opkoljene sa svih strana po fanatičnim ratnicima Negusa Nagasta.

Preko najtežeg terena, bez puteva, bez flore, preko grebena i uvala prelazilo je talijansko pješaštvo i brdsko topništvo u onoj vrućoj klimi, prisiljno na najveću štednju vode. Talijanske urođeničke čete iz Eritreje jurišale su najvećim elanom preko onog isušenog korita i padina Ambe Aughera na Adigrad, da već 6. listopada jedan bataljun 84. pješačke pukovnije talijansku zastavu pričvrsti na dvorcu u Adui. Tamo na groblju palih na 1. ožujka 1896. godine odslužena je sv. misa, da se dalje bezodmorno prodre na jug i jugoistok u onaj važan prostor Macallea i Abbi Addi, koji su direktno vodili u još daleku Addis Abebu. Ogroman i težak je bio program zauzimanja ratničke Abesinije. Težak i po terenu, većinom visoravni s preko dvije do tri tisuće i po metara visine. Cijeli središnji kraj Abesinije osim malog prostora zapadno od Francuske Somalije ogromna je visoravan neviđena nigdje na svijetu. Baš zato je moguć i privredni napredak tu u blizini ekvatora, koji je sasvim drugi od onog u ostalim prostorima Afrike. Taj prostor je ipak svladan, sa sjevera po maršalu de Bonu, a s jugoistoka po generalu Grazianiu. Ispod Adue pokorio se Talijanima onaj poznati Degiac Haile Sellasie Guksa, nećak nesretnog kralja Johannesa IV. s 1.500 ratnika. Dne 15. listopada ušla je treća brigada urođenika u sveti grad Aksum s onim ogromnim monolitom (spomenikom, stupom) iz prastarih vremena. Fronta na sjeveru u velikoj širini napredovala je brže u smjeru na jug i jugozapad. Glavne abesinske čete brzo su uzmicale te su se vjerojatno skupile u prostoru između jezera Tana Asciangi — te oko Macallea. One su štitile prodor prema Addis Abebi. Adigrad, Adua, Aksum, zauzeti su i time stara granica Abesinije.

Uz sve razne vrsti oružja osobito su se istakle tehničke talijanske čete. One su pomagale u brzom izgrađivanju etapnih puteva u tom teškom terenu, da se osigura nadopuna najnužnijih potrepština, jer u pustim krajevima toga jedva kulturnog terena nije bilo ni najnužnijih potrepština. Ogromne količine svih mogućih namirnica i ratnog materijala stalno su slijedile čete na devama, mulama i magarcima, ali ipak većina putem motora na putevima, koje su željezničke čete izgradile. Caproni 101. eskadrila za eskadrilom letile su nad ratnim poprištem, bombardirale su koncentracije abesinskih četa u odmoru i na maršu, a naročito je njihov napadaj na Macalle, taj čvor i centar obrane bio velevažan. Eskadrile ministra Ciana i obih sinova Mussolinija isticali su se svakom prilikom.

Nakon pobjede kod Adigrada, Adue i Aksuma sljedio je napadaj na Macalle, glavno mjesto pokrajine Enderta i komunikacioni čvor tolikih puteva u pravcu Dessie-Hausien i na sjever, a naročito na istok u tamošnje nizine.

Oko Malcallea bili su izvanredni manevri talijanskih urođeničkih brigada bersagliera i divizije 28. listopada, centurije Ardita Culmina i jednog voda CC. R. Ta operacija ističe se svojom munjevitom brzinom i onim izvanrednim zaokruživanjima crnih košulja divizije Sabauda i 28. listopada te pojedinih skupina drugih fašističkih legija u zajednici s prvom i drugom eritrejskom divizijom. Mjesta i položaji kod Maidandere, kod Kvihe, kod Passo Dokhea i Bolbare te kod Enda Sellasie ostat će zapisani u uspomenama tadašnjih boraca. Brzo je istaknuta talijanska zastava na staroj tvrđavi Enda Jesus u Macalleu. I ta je operacija provedena s malo gubitaka s manevrom velike taktičke vještine. Tacazze i područja Gheralte i Tembiena desno od Macallea brzo su zauzeta. Tu u zoni Hausiena nastup je bio težak, ali je i to svladano. U svim tim borbama istakla se talijanska zračna snaga ne samo izvanrednom vještinom, već i krajnjom smjelošću, te je pripomoglo pobjedi.

A dolje na jugu okupirali su Talijani Dolo, Oddo, Maladdaje i Gerlogubi istočno od poznatog mjesta Ual-Ual. Tu u tim prostorima istakle su se čete Dubata, somalijskih urođenika, koji se i sada ističu svojom vještinom. Gorrahej brzo je zauzet, a prvih dana studenoga već su se u Callafu predavali Notabli, Ogadena, Abdale i drugih važnih mjesta te ulaziti sa svojim odredima u borbe protiv Addis Abebi. Slijedile su na sjeveru borbe u Tacazzeu, u Tembienu te oko Neghellia. Svuda ulaze motorizirane čete i Caproni u teške borbe s brzim četama i zaokružuju se protivničke urođeničke mase. Oko Negellia bile su borbe velevažne. Tu je ras Desta s oko 30.000 Abesinaca branio prilaze Addis Abebi s juga. Njegove snage bile su znatno jače od talijanskih. Vješt manevar na kopnu i u zraku omogućio je brzo zauzimanje Negellia i potpuni poraz Ras Deste-Danteua, čiji je vojnički savjetnik bio belgijski poručnik Frere. Tu su Abesinci izgubili najmanje 10.000 ljudi. Slijedili su manevri oko Tigraja, bitka u Enderti, južno od Macallea, borbe oko Ambe Arada i Ambe Alagi s opet onim izvanrednim zaokruživanjem fašističkih legija te borba kod Sire u Medebai taboru, sve s brzom okupacijom tih područja; s okupacijom Ausse, Socote, Gondara nakon borbe kod jezera Asciangi sve u pretežkom terenu. Aussa, to srce onih nizina kraj Francuske Somalije, bio je spoj s jugom, s Harrarom a napadaj je uslijedio s talijanskog Assaba s Crvenog mora. I na istoku u Assui i u Harraru i sjeverno od Negellia kao čak i gore kod Gondara i u Tembienu sa svih napredovali su Talijani u jednom pravcu prema srcu Abesinije, prema centralnoj Addis Abebi na onom ogromnom platou od 2.644 metara.

Konac tih operacija i kruna svih njih bila su prodiranja dviju kolona iz prostora Desia uz glavnu cestu prema Dobe, Egerse, na glavni grad, a lijeva preko Abie Mide, Ancoberg također u istom pravcu. I opet je 1 kolona fašističke divizije Sabauda prva dostigla glavni grad Abesinije. Dne 16. svibnja ušao je maršal Badoglio na čelu četa u Negusovu metropolu. Slijedila je bitka kod Ogadena, kod Gorahaja, Dagabura te napokon okupacija Harrara, u kojem prostoru se najdulje držao bivši poznati turski paša Webi.

Na kratkom prostoru nismo u stanju da točno opišemo sve te operacije.

Moramo samo istaknuti sklad između političke i vojničke vlasti u pogledu jedinstvenosti vođenja toga rata. Jedinstvenost operacija koncen-

trirana putem šefa generalštaba generala Badoglia u samom vođi, donijela je te plodove. Adua, Adigrad, Macalle,, Ambalagi, uspomene iz krvavih dana teške kampanje 1895.-1896. bile su osvećene, produbljene i služit će narodu na vjekovitu čast, aere perennium osobitim uspjehom u političkom i taktičkom smislu.

Po prvi put je dokazana mogućnost vođenja kolonijalnih ratova u najtežem klimatskom i brdskom terenu s velikim snagama, cijelim armijama, skoro isključivo s mehaniziranim i motoriziranim odredima. Oštri brdski pojasi bez komunikacija i bez ikakvih namirnica svladani su. Operacije su se vodile s tri glavna smjera: s Mareba, sa sjevera na jug, preko teškog terena, iz grada Assaba na Crvenom moru preko neprijateljskog Dancalia i s jugozapada prema sjeverozapadu, iz Somalije preko Ogadena. Rezultat izvanredno postavljenih strategijskih ideja u vezi s posebnom taktikom prodiranja crnih košulja, Dubata i redovitih brdskih odreda donijeli su nenadane uspjehe, a po prvi puta intervenira u mnoštvu zračna snaga, koja ujedno transportnim aeroplanima, putem padobrana opskrbljuje daleke u nepristupačnim pojasima operirajuće odrede. Posebno se istakla i zračna služba za sigurnost sa svojim izviđačkim i bočnim zaštitnim akcijama.

NAPREDAK ABESINIJE POD ITALIJOM

Završena je ta ogromna operacija posebne kolinijalne vrsti, a Italija je pod svojim okriljem preuzela upravu Abesinije, da u nekoliko godina tu polukulturnu zemlju digne na neviđeni nivo napretka.

Postepeno se mijenja sistem uprave, sistem škola, sistem privredne pouke i uvađa moderni sistem trgovine, šumarstva, rudarstva, stočarstva, mljekarstva, a naročito kultura kave i dizanje komunikacionih sistema.

Kraj oko Gondara i Tane, Ambare i Scioa to su one stare prave abesinske zemlje brdskog pojasa s ugodnom proljetnom klimom, s bogatstvom produkcije oko samog jezera Tana, toga ogromnog rezervoara prirodne vode. Tu u tom prostoru glavni je grad sveti grad Gondar, stara kapitala za vrijeme Teodora s kršćanskim, muslimanskim i židovskim dijelom, s mnogo dvoraca i starih srušenih crkava u okolici. Drugi važni kraj je onaj od Kafe. Tu leži Gima, tu je staro kraljevstvo Kafe, pokrajine Magi i Ginira. Tu je najbolja kava, tu rodi obilno žito, a Kafa je uvijek imala svog posebnog sultana i bila je tako rekuć samostalna. Kafa je bogata šumama, a tlo je plodno. Tu su glavna mjesta Magi na cesti prema Ugandi i Siaradda stari glavni grad kraljevstva Kafe. Ullega je kraj zapadne Etiopije već pod utjecajem plavoga Nila na granici Gogiama i Scioe, a kraj nizine Sudana. I tu su šume, glavni izvor dobara. I tu su stepe bogate travom, i tu su uljene biljke ricinus, sezam, suncokret i arahide doma, a kava raste sama od sebe. Ogromne šume najveće su bogatstvo toga kraja. Pokrajina Cercer prava je poljoprivredna zemlja; tu raste kava, ječam, a bogata je paša. Ima krumpira i graha i kukuruza. Vegetacija je upravo luksuzna. Deder i Asbalitoria glavna su mjesta. Kraj oko Bale predprostor je Adis Abebe, a veže ga i auto-cesta do Goba i Gignera. Tu je glavna kultura pamuk, koji raste divlji i druge cerealije i uljane biljke. Kraj oko jezera je visoravan i pećinast, a osobito sposoban za kolonizaciju oko jezera Zuaji, čije su vode bogate vodenim kopnjima, a na zapadu su izvrsne paše s jakim stočarstvom. Oko jezera Stefania i Rudolfa teška je klima s malaričnom groznicom. Raste ipak banana i heveja, a teren je najplodniji, dok je klima tropska i pogubna. Tu je izvanredna afrikanska fauna, slonovi, vodeni konji, divlji bufale i t. d. Tu je najveće bogatstvo u lovu. Asmara, Senafe, Macalle, Antalo, Ualdi, Borumieda, Dessie, to su oni glavni prostori oko Addis Abebe koji čine centar te visoravni s najradnijim pučanstvom i s najuređenijom trgovinom i poljoprivredom. Tu leži i Ancober, ta stara trgovačka kapitala glavnog abesinskog plemena Scoe. Sva ta mjesta veže izvanredna nova cesta iz Asmare preko Adue, Sokote, Magdale, Ailu u metropolu. Asmaru veže također cesta preko Adue, Aksuma, Debare, Dabata na Gondar. Gondar opet veže izvanredna cesta preko Mertole Marijan, Debra Marcos s metropolom, a metropolu posebna cesta preko Adis Alema s Lehentijem. Kormuk je važan cestovni čvor, a Addis Abeba vezana je cestom s Gimom i s Kafom. Napokon Addis Abebu veže nova cesta preko Hadame s Alatom i ona poznata nova cesta od Cercera, koja ide preko jezera Adele na Diredau - Arar. Zatim veže Addis Abebu francuska željeznica s Džibutijem preko najvažnije točke Diredau i nedaleko Harrara najglavnijeg mjesta poslije Addis Abebe.

Cijeli taj ogromni sistem cesta izgrađuje Italija u svrhu da ostvari svoj glavni plan podizanje Abesinije na onaj standard privredni i moralni, koji će odgovarati tome inteligentnom, ali zaostalom narodu, koji je do sada toliko izrabljivan od njegovih prvaka.

Svoj plan investicije provodi Italija onim izvanrednim metodama,

po kojima je i sadašnja matica zemlja dignuta na onaj stupanj napretka, koji joj je omogućio da vodi svoju autarhijsku privrednu politiku i dovede narod usprkos trećeg rata unutar pet godina do najvećeg relativnog blagostanja u razmjeru prema prijašnjem standardu života. U Abesiniji dobila je Italija veliko polje rada, koje ona iskorišćuje ne u svoje poosobne talijanske svrhe, već na korist cijelog imperija, u prvom redu same Abesinije. Privrednu strukturu Abesinije opisat ćemo zasebno.

DRŽAVE AMERIKE

	Stanovnika
ARGENTINA republika	12,204.000
BOLIVIJA republika	3,000.000
BRAZILIJA republika	41,660.000
CHILE republika	4,465.000
COSTA RICA republika	565.000
COLUMBIJA republika	8,400.000
KUBA republika	4,200.000
DOMINICA republika	1,450.000
EKVADOR republika	200.000
GUATEMALA republika	2,250.000
HAITI republika	2,600.000
HONDURAS republika	965.000
MEXIKO republika	18,370.000
NICARAGUA republika	850.000
PANAMA republika	500.000
PARAGVAY republika	900.000
PERU republika	6,800.000
U. S. A. DRŽAVE	127,000.000
SALVADOR republika	1,574.000
URUGVAY republika	2,020.000
VENEZUELA republika	3,324.000

POSJEDI VELIKE BRITANIJE

KANADA	10,910.000
ZAPADNA INDIJA	2,022.000
Ostali posjedi	676.000

FRANCUSKI POSJEDI

FRANCUSKA ZAPADNA INDIJA	500.000
GVVAMANA	22.000

HOLANDSKI POSJED

HOLANDSKI ATILI	83.000
GVVAMANA	161.000

DANSKI POSJED

GRENLAND	17.000

SJEVER OAMERIČKI POSJED

ALJASKA	60.000

Rekapitulacija:

AMERIKA ima ukupno stanovnika	257,648.000
sa površinom od kv. km	40,541.000

Naseljenost dolazi na kv. km 8.0.

MONROEOVA DOKTRINA

Tradicionalna formula međunarodne politike Sjedinjenih američkih država.

Godine 1810.—1825. pod utjecajem ideala, koji su začeli francusku revoluciju, bile su i španjolske kolonije u Americi otrgnute od svoje majke domovine. U krvavim i bunama i ustancima tokom 15 godina postale su tako podaničke zemlje iberskog poluotoka s onu stranu oceana neovisne. Nastajale su nove republike, stvorene iz deliriuma oslobodilačkih ideja: Meksiko na čelu, zatim 5 država srednje Amerike, nova Granada, Venezuela, Ekvador, Peru, Bolivija, Chile, Angentina, Urugvay, Paragvay.

Sveta Alijansa savez, koji se sastojao od Rusije, Pruske i Austrije bio se sastao godine 1813. u Beču. Iz vijećanja ovih triju velikih reakcionarnih sila, koje su tada pokušale kolo povijesti okrenuti natrag, iskrsla je tokom godina po bečkoj konferenciji namjera, da se u Južnoj Americi intervenira i nepokorne republike opet dovedu u poslušnost.

Prvi korak se sastojao u tome, da je carska vlada godine 1823. izdala notu, po kojoj se imaju sve neruske ladje iz voda na sjeverozapadnoj obali Amerike zaustaviti i zatočiti. Aljaška, zemlja bajki na sjeveru Sjedinjenih američkih država pripadala je naime u to doba rimskom caru i bude tek 1831. godine za okruglu sumu od 100,000.000 švicarskih franaka prodana Sjedinjenim Američkim Državama. Gospodar sviju Rusa nije tada mogao još ni slutiti, koliko veliko i neizmjerno blago kriju u sebi pustinje ovih sjevernih oblasti.

Ali Sjedinjene Države namirisaše papar. Na 2. X. 1823. održao je predsjednik Monroe govor, koji je sve do god. 1917. i od oružanog zastoja pa sve do današnjeg dana, ostao za politiku Sjedinjenih Američkih Država mjerodavan.

U svojem govoru izjavio je predsjednik »da oba američka kontinenta slobode i nezavisnosti, koje su oružjem izvojevane i čuvane, od sada ne mogu biti više smatrana objektom budućih kolonizatorskih namjera europskih sila. Mi smo u bunama na ovoj polutci zemaljske kugle mjera europskih prilika i neposredno sjedinjeni. Takodjer je i politički sistem savezničkih sila (misli se time na Rusju, Prusku i Austriju) od temelja različit našemu. Mi smo stoga prisiljeni, svaki pokušaj od vaše strane da kod vas vladajući sistem prenesete na bilo koji dio ove hemisfere, smatrati opasnim po naš mir i našu sigurnost«. Već prije je engleski ministar vanjskih poslova sir George Caning predložio je Amerikancima jedno zajedničko očitovanje protiv intervencije u Južnoj Americi. Ali još uvijek vladajuće neprijateljstvo mladih i nepokvarenih Sjedinjenih Država protiv Engleske, sprječavalo je mogućnost takovog objavljivanja, iako su četrdeseteh i pedesetih godina jaki pokreti u korist takovog po-

retka prožimali i sam narod. Kad je Francuska 1860. intervenirala u Mexiku, morala je ta ideja napokon propasti. Ali Monroeova doktrina i izjava predsjednika posve općenito spomenuta i po cijelom svijetu raširena lozinka »Amerika Amerikancima«, usjekla se čvrsto u pamet.

Iako se za vrijeme američkog gradjanskog rata od ovog sistema moralo otstupiti na kratko vrijeme, to je pomisao iza toga opet na taj način učvršćena, da je Amerika energično udarila o stol i Francuzi se morali povući.

Od sada je ta doktrina priznata sve više i iznad svog prvobitnog smisla.

U 80-tim god. primjenjivana je na gradnji Panamskog Kanala, a Clayton-Bulwer ugovor, koji je predvidjao mješovitu englesko-američku kontrolu na Kanalu, bio je zamijenjen Hay-Baumcefote pogodbom i tako je na ta način priznato gospodstvo nad Kanalom jedino Amerikancima.

God. 1902. Venezuela, danas jedina velika država bez dugova, — zapade u potveškoće plaćanja. — Engleska, Njemačka i Italija odredile su na to blokadu nad tom južnoameričkom republikom, da iznude plaćanja. Sjeverna Amerika nije to mogla mirnim okom gledati. Theodor Roosevelt tada predsjednik i po narodu prozvan »Theddy« intervenirao je utoliko, da se Sjedinjene Države moraju osjećati pozvane latiti se izvjesnih mjera opreznosti, da spriječe kakvu europsku intervenciju. U San Domingu su odmah stacionirani američki carinici. To je korak, koji je bio prvom mjerom ofenzivno-defenzivnog karaktera.

Tako su dakle europske sile iz Amerike protjerane. Amerika je pripala Amerikancima.

Narodi sviju rasa, boja, vjeroispovijesti, običaja i narodnosti, koliko god ih ima na svijetu navališe u zemlju slobode na rad. Postadoše pioniri i pomogoše umnažati bogatstvo zemlje. Svi nisu bili jednake sreće. Ali počam od druge generacije osjećali su se već kao vezani na tu zemlju. Ona je postala njihovom zemljom, na nju su bili ponosni i u nju su se zaljubili.

Ali Južnoameričani se pobojaše. Sretno su izbjegli europskom gospodstvu, ali su na račun toga rašiiše Sjeveroamerićani. B Bogoti, Quitu, Limu, Santiagu i La Pazu držalo se, da sjeverniji susjedi teže za hegemonijom. I zaista uslijedi ekonomsko prodiranje u južnoameričke države, koje se u pojedinim slučajevima očitovalo u nadvladavanju, da neovisne republike učini ovisnim.

Zbog toga je razloga Monre-ova doktrina u latinskoj Americi postala manje popularnom, doktrina, koja je ostala samo govorom predsjednika, a ne i nepisanim zakonom.

Ali deviza »Amerika Amerikancima« doživila je i obratni smisao. Ako se temeljna ideja sastojala u tome, da se strane sile isljuče iz Novog Svijeta, onda današnji amerikanski izolacionisti izjavljuju, da se Amerika ne će uplitati u stvari stranih naroda i ljudi, koji se njih ne tiču. Ali kako se nekoga ovi strani narodi i ljudi tiču, vlada još uvijek nesloga u taborima izolacionista i intervencionista. Pitanje ostaje još neriješeno.

Po nastojanju predsjednika Wilsona uključena je »Monro-ova doktrina« i u čl. 19. statuta Saveza Naroda. No kako američki statut nije ratificirao Versailleski ugovor, nije došlo ni do medjunarodnog priznanja ove doktrine.

DRŽAVE AUSTRALIJE

	Stanovnika
AUSTRALIJA	6,706.000
NOVA ZELANDIJA	1,554.000
AUSTRALSKI POSJED	
NOVA GWINEJA	670.000
NORFOLK	100.000
PAPUA	280.000
BRITANSKI POSJED	
FIDŽI	170.000
GILBER	34.000
SALOMON OTOCI	95.000
Ostali djelovi	35.000
SJEVERO AMERIČKI POSJED	
GYAM	20.000
HAVAJ	380.000
SAMOA	10.000
FRANCUSKI POSJED	
FRANCUSKA OCEANIJA	40.000
NOVA ZELANDIJA	60.000
FRANCUSKO BRITANSKI POSJED	
NOVI HEBRIDI	60.000
NOVI ZELANDSKI POSJED	
COOK TOKELAN	16.000
Z. SAMOA	52.000

Rekapitulacija:

AUSTRALIJA ima ukupno stanovnika	10,282.000
sa površinom od kv. km	8,550.000

Naseljenost, dolazi na kv. km 1.2.

STATISTIČKI PREGLED SVIJETA PO VJEROISPOVIJESTI

RIMOKATOLIKA	450,000.000
PRAVOSLAVNIH	185,000.000
MUSLIMANA	260,000.000
PROTESTANATA	220,000.000
BUDHISTA	236,000.000
ŽIDOVA	236,000.000
ŽIDOVA	16,868,000
HINDA	250,000.000
KONFUCIENISTA	340,000.000
FETIŠISTA	120,000.000
ŠENTOSITA	20,000.000
BEZVJERACA	9,000.000
RAZNIH VJEROVANJA	7,000.000
Svega	2.113,868.000

Nacionalsocijalizam i „životni prostor“

Nikada se nije s više pažnje i zanimanja pratilo dogadjaje u nemirnoj Evropi kao danas, kada se dogadjaji redaju upravo filmskom brzinom.. Preko noći nestaju države, stvaraju se nove državne granice, a time u vezi niču i novi pojmovi, koji postaju spiritus movens raznih nastojanja, koja se oboružana tekovinama nauke, tehnike i ekonomije nužno sukobljuju i srljaju u nov, do danas u povijesti čovječanstva nezapamćen svjetski konflikt.

Društveno uredjnje u pojedinim državama kao i njihov medjusobni odnos daleko je ispod visine i mogućnosti, koje pruža nauka kao takva. Tome je glavni razlog, što je mehanizam ljudskog društva mnogo zamršeniji nego mehanizam nauke. Razvojem nauke njene doktrine doživljuje često puta temeljne promjene. Tako su i najvažnije institucije medjunarodnog prava, kao i rat i neutralnost, pretrpjele bitnu izmjenu doslijedno novome duhu. Rat je proglašen kolektivnom, medjunarodnom sankcijom, a neutralnost je ukinuta kao preživjela.

U povijesti je često novi rat označivao slom starih i pojavu novih principa i ustanova. Tako na pr. pridavano je veliko značenje načelima Svete Alijance poslije Bečkog kongresa, sve se temlejilo na političkom načelu intervencije članica toga saveza. Ali jedva što je prošlo 20 godina, napušteno je to načelo i prešlo se jednom drugom, ali isto tako političkom načelu pod utjecajem tada nadasve aktuelne nacionalne ideje — načelu apsolutne neintervencije. Poslije 1871. godine uslijed velikog nepovjerenja, koje je zavladalo u svim državama prešlo se k novom načelu — načelu ravnoteže sila kao zakonu u medjunarodnim odnosima. Ovo načelo nije bilo proglašeno tada samo kao najsavršeniji politički princip, kao što su se proglašavala ranija načela, već se ono uzimalo i kao pravno načelo. U njegovo ime vršile su se kompenzacije, čim bi koja sila dobila nove teritorijalne ili političke koristi. Ali upravo to je dovelo do još jačih zaoštravanja odnosa medju državama, dok konačno nije došla i kobna 1914. godina.

Nove poslijeratne prilikee posve su se izmijenile ii posve reformirale dotadašnja načela u medjunarodnom pravu. Wilsonovih 14 točaka predstavljalo je program novog uredjenja. Pravednost i poštivanje svačijih interesa proglašeno je za temelj novog društvenog poretka s pravim načelima naroda i načelom pravne jednakosti država. Savez naroda kao kruna tog stvaranja postalo je budni čuvar tog načela. Ali tada nitko nije ni sanjao, da će i to novo načelo biti kratkog vijeka i da će ono brzo, vrlo brzo podleći drugim silama, koje su rodjene isto tako u vrtlogu prošlog svjetskog rata. Unutrašnje uredjenje pojedinih članova S .N. počelo je poprimati totalitarne i autoritativne obrise, koji su imali velikog uticaja i na vanjsko-politički njihov odnos. Totalitarna se ideja u obliku raznih desničarskih ideologija fašizma i nacional-socijalizma tako naglo počela širiti, da je zadala smrtni udarac Savezu Naroda. Ove države počele su bezkompromisnu borbu za stvaranje novog poretka u svijetu, koji će odgovarati pravednijim principima i interesima.

Jedan od pojmova, koji je postao u posljednje vrijeme vrlo aktuelan i koji je stekao svjetsku popularnost je biografski pojam »životnog prostora — Lebensraum — Living Space« kako je formuliran u nacional-socijalističkom programu »Mein Kampf«. On je danas postao deviza svih programatskih govora odgovornih državnika i političara. Ovi kategorički opravdavaju »svoje životne prostore« kao zahtjeve svog nacionalnog prava. Nacional-socijalizam ide još i dalje pa načelo životnog prostora smatra medjunarodnopravnim načelom. Bit pak životnog prostora odredjen je s jedne strane geografskim determinizmom (Ratzel-ova teorija), po kojem su tlo i fizičke osobine zemljišta bitni faktori u životu živih bića, a i sama je ljudska povijest podvrgnuta tim »prostornim zakonima«, dok sa druge strane pojam životnog prostora zadire i u biologiju, a još više u socijologiju. Tako ovaj životni prostor postaje istodobno i kulturni i socijalni i prirodni, ali nad svim dominira životni prostor gospodarskog karaktera (ili životni prostor u užem smislu) što znači, osiguranje dovoljnog prostora za život i »dihanje« jednog naroda. Takav pojam životnog prostora o kojem će ovdje biti riječ obuhvaća tri prostorna načela:

1. **Nacionalno načelo životnog prostora** — (»Volksboden«) obuhvata sam narod izvjesnog geografskog područja. Odkada je taj narod naseljen; da li je etnički kompaktan ili raštrkan; je li sačuvao svoju individualnost; je li u brojčanoj većini ili manjini; dali je vezan ili nevezan, blizak ili dalek matičnom narodu, koji provodi sistem životnog prostora, irelevantno je. Neki narod, koji živi u granicama izvjesnog tudjeg životnog prostora, premda sačinjava većinu u novo stvorenim granicama, koje odgovaraju interesima matičnog naroda on je u manjini. Dok naprotiv izvjesna manjina, koja igra sporednu ulogu u jednom narodu ulaskom ovoga u tudji životni prostor postaje redovito većina (mislim po svojoj ulozi u javnom životu).

2. **Prosvjetno načelo životnog prostora** — (»Kulturboden«) obuhvata tlo, gdje postoji znatan utecaj dotične kulture, bilo tehničke bilo duhovne. Tako na pr. ovo načelo njemačkog životnog prostora obuhvata one zemlje, u kojima postoje ratišta njemačkih pobjeda, gdje se čuje njemačka pjesma, gdje se njemački govori i t. d.

3. **Privredno načelo životnog prostora** — (»Wirtschaftsraum«) obuhvata one zemlje koje su pogodne privredi matične zemlje. Tako, ako je matična zemlja industrijska, kao što je slučaj s Njemačkim Reichom, privredno načelo životnog prostora tražit će poljoprivredne zemlje radi opskrbe sirovinama. Ovo načelo dopunjuje prva dva, jer privredna djelatnost ide usporedo s populazionom tehnikom i prosvjetom, ono im čak i predhodi. Ali pored kolaboracije ovih načela postoji i izvjesna njihova diferencijacija. Dok je narodno i prosvjetno načelo više manje statičnog, privredno je načelo isključivo dinamičnog karaktera, jer mu je deviza »područja, koja su važna za matičnu privredu«. Tako na pr. u Njemačkoj statična načela obuhvataju krajeve, koji su ili posve njemački ili bar jednim svojim dijelom, dok treće privredno načelo traži krajeve bez tog nacionalnog ili prosvjetnog obilježja, dakle koji nisu njemački ni po rasi ni po materijalnom ili pak duševnom radu, već su potrebni Velikom Reichu isključivo radi gospodarske nadopune u cilju postizavanja što potpunije autarkije.

Sinteza potpune privredne izoliranosti s najvećom vojnom sigurnošću (radi što boljih stategijskih granica) čini pojam životnog prostora u pravom smislu riječi. Istina, pojam se životnog prostora pored dosad spomenutih triju dominantnih načela sastoji i iz niza drugih načela kao što su: etnografsko, tehničko-prosvjetno, geografsko, geopolitičko i dr., ali svi ovi daleko zaostaju i od drugorazrednog su značaja u današnjem sukobu. Samo pak privredno načelo životnog prostora toliko je važno, da igra danas glavnu ulogu. Ono kategorički traži ne samo osiguranje sadašnjih granica već zauzimanje prostora za buduće generacije imajući pri tom u vidu mišljenje: ako prirodnom priraštaju stanovništva ne odgovara prostorni, narod će se neminovno »ugušiti«. Zato je Njemačka kao leader životnog prostora odmah u početku posvetila punu pažnju njemačkoj prehrambenoj organizaciji »Reichsnährstand«, koja je danas u stanju da podmiruje cca 85 posto potreba za prehranu njemačkog stanovništva.

Pojam pak životnog prostora marksizam odnosno komunizam ovako definira: »Životnim se prostorom postizava pravednija podjela dobara medju proletere-pojedince«, a fašizam odnosno nacional-socijalizam smatra »životni prostor pravednijom podjelom dobara medju proleterskim državama što znači, da će države s malo sirovina, ali sa mnogo stanovnika pomoću svoje pobjede izgladiti razlike izmedju država i postići svjetski mir. I sam Hitler je u poznatom svom govoru u Münchenu izmedju ostalog ovako definirao njemački životni prostor: »To je onaj srednjeeuropski predjel gdje njemački narod civilizatorski, kulturno i privredno već stoljećima konstruktivno radi«. Ovu definiciju njemačkog Führera upotpunjuje i poznati diplomatski urednik »Berliner Böersenzeitunga« Karl Megerle ovim riječima: To je dakle prostor, gdje njemački narod hoće da živi bez razmirica i bezbrižno i gdje Reich kao velevlast ne će nikada dopustiti nikakve protivničke kombinacije i ugrožavanja ma od koga«. Dalje isti novinar kaže: »Stvorimo li životni prostor Velikog Reicha, postići ćemo tezu prirodne organizacije i radnog kolektiva, tezu životne zajednice velikih i malih naroda, što će sve biti okrunjeno koordinacijom naših nastojanja za postizavanje vječnog mira pod njemačkim nadzorom«.

I Musolini je u poznatom svom programatskom govoru, održanom u Milanu 1 .studenog 1936. godine izjavio, da Mediteran predstavlja talijanski životni prostor — »mare nostrum et mare clausum«.

Iz gornjeg izlaganja proizlazi činjenica, da pojam životnog prostora, kako ga je zamišljao Ratzel u svom geografskom determinizmu, ulaskom u političku geografiju i geopolitiku postaje faktorom gospodarskog dinamizma, u kratko stvara se »potreba za prostorom«.

Najgušće naseljena zemlja, uračunaju li se i kolonije, je Njemačka, a odmah iza nje dolazi Italija sa 13,9 stanovnika na km². Stoga je sa demografskog gledišta i opravdana »žeđ« ovih država za stvaranjem novog životnog prostora, kad se uoči golemi nerazmjer izmedju udjela na svjetskom tržištu tih država i produkcije dobara, što ih te države proizvode unutar svojih granica. To se jasno vidi i iz ovog prikaza:

	Udio u svjetskoj trgovini	Proizvodnja dobara
Engleska (sa kolonijama)	26%	25%
DNjemačka (bez kolonija)	4%	83%

Dok je tako sudjelovanje Engleske na svjetskom tržištu uravnoteženo sa produkcijom dobara dotle vidimo da u pogledu Njemačkog Reicha postoji golemi nerazmjer u pogledu tih dviju olina. U tome i leži glavni razlog današnjeg sukoba i stvaranju »životnog prostora «na novim temeljima.

Dogadjaji, koji su na vidiku, nesumnjivo nam pokazuju, da Njemačka poduzima sa Saveznicom Italijom djelatnost velikih dimenzija, da dovede do temeljitog pregrupiranja svjetskih snaga, kako bi se postigao i ostvario »život« Njemačkog Reicha u jednom novom, posve uravnoteženom — uravnoteženom za sve jednako, životnom prostoru »Lebensraum«-u.

Sadašnji rat kao rat za kolonije

Bilo bi odveć smiono i rano raspravljati već sada o pravim i temeljnim uzrocima sadašnjeg rata. Ali što on dulje traje, i što se više prenosi na područje izvan Evrope, sve se više čini, da nije počeo radi Danziga, kako je to na početku — osobito površnom promatraču — izgledalo. Historija će imati priliku, da zahvatom u dubinu razloga sadašnjeg gigantskog sukoba iznese na svijetlo njegov pravi značaj.

Ali već ove konture, koje su nam sada pred očima, upućuju na to, da je sadašnja tragedija čovječanstva zapravo rat za kolonije. Njegova je tragična strana u tom, što je bilo i vremena i prilike i ljudi, koji su mogli razboritim sporazumom otkloniti neprocjenjive žrtve, koje su već pale i koje će još progutati orkan totalnog rata, koji trese svijetom.

U prvoj godišnjici rata moglo se u engleskim novinama čitati mišljenje, da rat nije počeo zbog Danziga i Koridora, nego da je Danzig bio samo povod, da rat jednom počne. A kad je pala Poljska, nije moglo doći do mira, jer saveznici nisu bili spremni pristupiti rješavanju pitanja, koja su se protezala izvan Evrope. Rat je nastavljen dalje.

Prigodom boravka talijanskog ministra kolonija u Njemačkoj, pisale su talijanske novine, da sile osovine raspravljaju ne samo o novoj Evropi, nego i o novom poretku u Africi. Sličnu misao iznijeli su američki novinari, kad je španjolski ministar vanjskih poslova posjetio Reich. A za vrijeme nedavnog posjeta von Ribbentropa Rimu i grofa Ciana Berlinu, naglasile su njemačke i talijanske novine, da se raspravljalo o diobi Afrike i njezinom uređenju. Poslije je došao i trojni savez Njemačke, Italije i Japana, koji predstavlja podjelu utjecaja u cijelom svijetu.

Poznato je, da se Nijemci nisu nikada odrekli kolonija. Naprotiv, njemački je narod smatrao uvredom tvrdnju, da nije sposoban upravljati kolonijama, koje su mu poslije Svjetskog rata 1914.-1918. oduzele Engleska, Francuska i Japan. Ta okolnost, kako je poznato, bila je kamen smutnje između Njemačke i saveznika. Kad je Hitler došao na vlast, pitanje kolonija postalo je dio borbenog programa njemačkog naroda.

A u kolikoj su mjeri ta kolonijalna pitanja utjecala na početak rata, sada još nije točno poznato. Ali činjenica je, da je njemački državni kancelar Hitler poslije pobjede u Poljskoj stavio mirovnu ponudu sa stanovitim zahtjevima. Tada je bio čas, da se kolonijalno pitanje načme.

Francuska i Engleska odlučno su odbile svaki razgovor o tome. One su smatrale, da Njemačka ima dosta jak utjecaj u Srednjoj i Jugoistočnoj Evropi, pa da joj kolonije nisu potrebne. Kraj takvog stanovišta Engleske i Francuske, Njemačka je počela smatrati totalno rješenje kolonijalnog pitanja pitanjem svoje časti.

Saveznici nisu propustili ni jednu vojničku ni političku mogućnost, da spriječe njemačku želju. A Njemačka je snagom svog oružja prevodila planove svog vojničkog i političkog vodstva.

Ugodinama, koje su prethodile sadašnjem ratu, francuski je admiral Castex iznosio značajna predviđanja o sadašnjem ratu. U pogledu kolonijalnog pitanja tražio je odlučno, da se uredi položaj i utjecaj Engleske i Francuske. Sadašnje je stanje smatrao kritičnim i držao, da je ono priličan teret za Francusku. Izjavljivao je, da svaki dan, koji uzalud prođe, produljuje opasnost, koju Francuska ne smije više trpjeti. Njegovo mišljenje, koje je zainteresiralo i najstrože kritičare, preporučivalo je, da se širokogrudno i dalekovidno urede odnošaji putem izmjene francuskih i engleskih kolonijalnih posjeda. On je time htio rasteretiti Francuski i poboljšati njezin položaj. Uglavnom je zagovarao gledište, da se Francuska odreče politike na Bliskom i Dalekom Istoku te u Americi, a da pojača svoj položaj u Africi. Ali na engleskoj strani nije bilo shvaćanja za praktičnu raspravu o tom pitanju.

Njemačko je mišljenje, da bi se time bili uredili mnogi i vrlo stari sporovi i da bi bila otvorena mogućnost, da Engleska i Francuska dođu u dodir s Njemačkom, Italijom i Španjolskom. Time bi se, kako kažu Nijemci, bili otvorili putevi za miroljubivo i temeljito rješenje kolonijalnih pitanja. Nijemci tvrde, da je Engleska činila poteškoće i da je bila pripravnija šutke preći preko nekih ustupaka, nego otvoriti javnu raspravu o kolonijama. Englezi su htjeli izbjeći zahtjevima, kojih se treće sile nisu bile odrekle.

A kad je jednom buknuo rat, našle su se u njemu jake kolonijalne sile. Jedna od njih bila je Francuska, koja je morala tragično kapitulirati. Time je, kako se obično kaže, Engleska izgubila moćnog saveznika i osjetila užasnu i neslućenu blizinu njemačke oružane sile na Kanalu, ali tim je položila oružje i jedna jaka kolonijalna velevlast.

I dok je Engleska gubila tako jakog saveznika, sukobila se s novim moćnim protivnikom, s Italijom, koja je u času francuskog sloma stupila u rat i doskora pokazala, da kani izvoditi ratne zadatke u kolonijalnim posjedima.

Italja je dobro ocijenila čas svog ulaska u rat kao i svoj nastup u Africi. Nakon primirja s Francuskom, Italija je imala sigurno zaleđe, jer ju nisu ugrožavale francuske snage iz Tunisa i Džibutija. Isto tako prestala je i djelatnost i francuskih pomorskih snaga na Sredozemnom moru.

Italija je pripremila afrički rat s najvećom pažnjom, računajući točno na sve potrebe i mogućnosti, koje mogu nastati. Izgradila je besmrtnim zaslugama maršala Itala Balba svoje zrakoplovstvo. Stvorila je mornaricu, moderne brodove i veliki broj lakih podmornica. Organizirala je i kolonijalnu vojsku od bijelaca i urođenika, dala joj je najmoderniju opremu, motore i oružje, koje odgovara za borbe u pustinjskim predjelima.

Njemački general topništva Paul Hasse iznosi u jednom članku mišljenje, da se Italija unaprijed osjetila nadmoćnom: »Sredstva i sposobnost Engleske — kaže on — bili su u velikoj mjeri od Njemačke uzdrmani i vezani. Engleska nije mogla po volji upotrebiti sredstva moći: mornaricu, zrakoplovstvo, vojsku i kolonijalne čete. Nije mogla dopremiti oružje i streljivo, kamo je htjela. Njezina je mornarica bila raspršena po raznim stranama Imperija. Britansko zrakoplovstvo izgledalo je samo po sebi podređeno njemačkom i talijanskom, što se tiče broja i izobrazbe, i stalno je trpjelo gubitke, koji se nisu u istoj mjeri mogli nadoknaditi. Najbolji dio engleske vojske, njezin ekspedicioni korpus, bio je teško potučen u Flandriji i lišen svoga teškog oružja. Britanske pomorske snage jedva su se još mogle prostorno prebacivati obzirom na opasnost plovidbe i pomanjkanja tonaže. Mogućnosti nadopune bile su ograničene... Potpuno je isključeno, da kolonijalne čete u Africi mogu dobivati nadopunu u oružju i opremi. Egipat se suzdržava od navještaja rata Italiji...«

Prema tome je Italija mogla smatrati svoj položaj povoljnim. Bitke su počele zračnim napadajima na Maltu i pomorsku tvrđavu Hajfu na palestinskoj obali. Talijani i Englezi napadali su međusobno glavne gradove i vojnička uporišta u afričkim posjedima. Ali to je bio samo početak i uvod u odlučne bitke u Africi. One su se kasnije razvile na četiri bojišta: U Kenyji, Sudanu, Britanskoj Somaliji i Egiptu.

BORBE U KENYJI

U Kenyji zauzeli su Talijani odmah u početku rata grad Moyalu na granici i utvrdu Harrington na zapadu izbočine Kenyje između Abesinije i Talijanske Somalije. U gradu su bile najbolje britanske kolonijalne čete, ali im nije uspjelo da ga obrane. Poslije toga zauzeli su Talijani cijelu onu izbočinu Kenyje do Eilla Dargula i tako skratili frontu za 300 km.

U mjesecu kolovozu povela je talijanska kolonijalna vojska, koja operira u Istočnoj Africi pod zapovjedništvom potkralja Abesinije vojvode od Aoste, novu navalu u jugoistočnom pravcu. Na odsjeku između Moyale, Doboa i Dase prodrle su talijanske čete duboko u britansku koloniju i zauzele grad Bunu. Prvi put u povijesti ugrožena je britanska kolonija Kenyja od neprijateljskih četa. Ona predstavlja vrlo važno mjesto u engleskom kolonijalnom području u Africi.

Nalazeći se u srcu Afrike, ona je veza između Sudana i Egipta na sjeveru s južnijom engleskom kolonijom Tanganjikom, s istočnom i južnom Rhodezijom te Južno-Afričkom Unijom. Kenyja u strateškom pogledu znači zaštitu britanskog istočno-afričkog posjeda.

Talijansko je prodiranje u Kenyju prema tome upereno protiv vrlo osjetljive točke britanskog kolonijalnog carstva. U kolonijama gdje prometne veze nisu razgranjene, svaka i najmanja spojnica mnogo znači.

RATIŠTE U ISTOČNOM SUDANU

Talijasko napredovanje u Istočnom Sudanu opisuje pukovnik Rudolf vitez pl. Xylander ovako:

»Jednako, kao što je to bio slučaj kod velike bitke u Zapadnim Alpama, koja je bjesnila od 21. do 24. lipnja između Malog sv. Bernharda

i Mentona, i koja je zapadnom talijanskom vojnom zboru omogućila prodor u prvu francusku obrambenu liniju u duljini od 3 do 32 kilometra, tako je vjerojatno javnost slabo úpućena u značaj talijanske ofenzive u pravcu Sudana, jer su talijanski ratni izvještaji vrlo suhoparni i kratki. Oni samo s nekoliko riječi spominju događaje u tom prostoru.

Mnogo spominjana mjesta Cassala i Galabat ne može pravo shvatiti prosječni Evropejac. Bacite li pogled na specijalnu kartu tog područja, onda pada u oči, da je Cassala samo 25 do 30 km udaljena od zapadne granice Eritreje, a Callabat da leži neposredno na granici pokrajine Amhara u Etipskom carstvu. Nama, koji smo naučni na velike prostorne uspjehe njemačkih četa, izgleda prostor, koji je zauzela talijanska vojska, izvanredno malen. Ali rat u Africi odigrava se uz sasvim druge okolnosti, nego li na bojištu svjetskog rata. Uz druge okolnosti treba prosuđivati talijanski uspjeh.

Cassala je od uvijek najvažnije mjesto Istočnog Sudana. Skoro jednako udaljeno leži od najvažnijih mjesta u onom kraju Kartum Roseires na Modrom Nilu, Gondar, Massaua, Port Sudan i Berber udaljeni su oko 400 kilometara.

Rijeka Gaš, koja dolazi iz Eritreje i koja je poznata iz abesinske vojne, nema nikakvog značenja kao prometni put, jer u doba suše potpuno presuši sjeverno od Cassale. Cassala međutim vlada gornjim tokom Adbara, koji teče 50 km jugozapadno od grada i koji napose u kišno doba postane plovnim od ušća u Nil do duboko u zemlju. Oko Cassale nalazi se plodna zemlja, u kojoj se mnogo uzgaja pamuk. Podneblje je zdravo osim u doba kiša, jer hladni noćni vjetrovi slijede vrućinu dana. U dubini od nekoliko metara imade mnogo vode. Cassala je zbog toga već rano postala čvorištem karavanskih puteva, koji se sastaju u gradu dolazeći iz svih pravaca, sa sjevera, sjeverozapada, zapada i jugozapada, i koji se nastavljaju u pravcu Eritreje i Abesinije. Skoro točno prema istoku vodi cesta u talijansko područje, a jedna druga cesta vodi preko južne obale Gašo u Tessenej, gdje se dijeli. Jedna grana vodi u pravcu na Agordat, a druga prema jugu preko Gondara na Tana jezero. Pored tih starih prometnih puteva, koji vežu taj grad sa 70 tisuća stanovnika s okolišnim svijetom, nastale su nove pruge, pa tako na pr. vodi »Pamučna pruga« do Modrog Nila kon Sennara. Prema sjeveru ta pruga imade vezu s ušćem Adbara, gdje se nalazi najbolja luka Sudana na Crvenom moru, Port Sudan. Za izvoz napose pamuka postala je ova pruga izvanredno važna u trgovačkom pogledu, a za obranu Sudana prema istoku ona znači izvanredno pojačanje.

Prije abesinskog rata Italija je namjeravala, da produlji jedinu željezničku prugu Eritreje, koja vodi od Massaue do Agordata, dalje do Cassale. Gradnjom se stiglo do Biscie, oko 120 km istočno od Cassale. Cim je bila sigurna namjera napredovanja protiv Abesinije, obustavljena je gradnja željeznica i pristupilo se izgradnji cesta. Ni poslije rata se nije nastavio projekt obzirom na veliku sposobnost automobilskog prometa u Istočnoj Africi, pa je zbog toga cesta izgrađena do Tessenaje; tako ta točka predstavlja glavnu vezu Eritreje s Istočnim Sudanom, a ne prostorno kraći put preko Sabderata.

Pored gospodarskog značaja Cassale treba spomenuti i političko. Otkad je Velika Britanija zauzela Sudan i vlada njime u obliku kondominiona s Egiptom, bio je grad sjedište pokrajinskog guvernera. Pokrajina Cassala proširena je onda priključkom Crvenomorske pokrajine, a godine 1935. još dotle samostalnom upravom luka Suakin i Port Sudan. Cassala je postala tim središtem jednog područja, koje mjeri od sjevera na jug oko 1.000 km, a od zapada na istok oko 350 kilometara.

Cassala leži 350 km sjeverno od Galabata na glavnom karavanskom putu iz Sudana preko Gondara do Addis Abebe. Taj je položaj imao naročiti značaj za Galabat, koji se nalazi na gornjem toku rijeke Adbar. U onom času, kad je Velika Britanija zauzela stanovište protiv Italije, tj značaj je porastao.

Engleska je svojedobno dobavljala oružje i opremu Abesiniji preko Gallabata, kojim je putem vodio i brzojavni vod u Abesiniju. Prema tome su Englezi već tada Gallabat jako utvrdili i to tako, da je mjesto moglo postati polazištem navale.

Poslije rata u Abesiniji Velika je Britanija znatno pojačala svoje posade u Istočnom Sudanu, a u Cassali smještena je bijela posada. Tamo su kopali utvrde i putove. Kod Cassale dopušta zemljište naročito jake utvrde protiv talijanske granice, jer se tamo nalaze dva vrhunca i jedna visoravan od 500 do 600 metara, iznad koje se nalazi brdo Cassala (1345) i Mocran (967 metara), na kojima su Englezi sagradili jake utvrde.

Napadaj na Cassalu otešćan je već zbog umjetnih uređaja, a napose zbog podneblja, jer nema drveća, koje bi pružalo zaštitu od sunca. Dok u doba suše nema vode, u kišno doba tamo je jedna jedina močvara.

U toj nizini, koju Talijani nazivaju »Zapadnom nizinom«, borila se talijanska vojska »Zbor zapadne nizine«, koji nije nikada bio jači od 10 tisuća momaka. Ovaj vrlo teški vojnički pothvat bio je jedino moguć uz krajnje sistematske pripreme za besprikornu opskrbu.

Talijani su prvo morali izgraditi Tessenej kao glavno polazište za opskrbu, trebalo je uzeti u obzir, da su se operacije mogle provoditi jedino urođeničkim četama, jer temperatura od 45 stupnjeva ne dopušta upotrebu bijelaca. Talijanskom vojskom zapovijedao je u tropskom ratu nada sve iskusni general Frusci.

On je vodio borbu za Cassalu tako, da se opravdalo njegovo iskustvo. Preko Tesseneja pošle su u borbu samo slabije snage. Glavni položaj na bregovima istočno od Cassale obilažen je i napadaj nije mogao biti brz, već zbog poteškoća u opskrbi vodom. Svaki zauzeti odsjek morao se osigurati za obranu. Tako su se Talijani polagano približavali, dok nije brza i smjela navala dovela do zaposjedanja Cassale.

Kod Gallabata položaj se je drugačije razvio. Isprva su Englezi napali na talijansku pograničnu stražu u Metemi, istočno od Gallabata. Pošto su Engleze odbacili, Talijani su izvršili protunapadaj i pri tom zauzeli Gallabat. Ovdje se radi samo o manjim kopnenim snagama, koje su međutim, kao i kod Cassale, pomagale talijanske zrakoplovne snage.

Zauzećem tih pograničnih mjesta izvršen je prvi vrlo važni korak za operacije u Sudanu. Početkom srpnja počelo je razdoblje kiše, koje traži odmor.

Međutim nije isključeno, da će Taliani nastojati, iskoristivši svoje uspjehe, prodrijeti do Libije i uspostaviti kopnenu vezu s Libijom, uz istodobno zauzeće Chartuma. Time bi se presjekla i željeznička veza duž Nila s Port Sudanom, koja bi mogla Englezima koristiti u slučaju, da bi Sueski Kanal bio zatvoren.

To su međutim planovi budućnosti, ali već sada su Talijani probili kopnenu obranu od Engleza zaposjednutih područja na Bliskom Istoku na jednom mjestu, i to je važno, kako vojnički tako i politički, zbog rasporedjenja pučanstva. Talijansko se je vodstvo pokazalo nadmoćnim nad engleskim, a isto tako su bile talijanske kolonijalne čete bolje od najboljih sudanskih vojnika, koji su vjerojatno bili pojačani britanskim jedinicama.

Za Italiju mnogo znači ponovno zauzeće grada Cassale, koji je već jednom bio zauzet god. 1894., ali izgubljen poslije poraza kod Adue. Time je otvoren izgled za sretnu vojnu protiv engleskog gospodarstva u dolini Nila«.

Šest stotina kilometara južno od Gallabata zauzeli su Talijani pogranični grad Gosan i južno od ovog mjesto Kurmug. Talijanska oružana snaga na sudanskoj fronti pojačana je tankovima i zrakoplovstvom, te je engleskim četama bez sumnje nadmoćna. Ako Talijani na ovoj širokoj fronti stignu do Kartuma ili Sennara i ako time dobiju drugu željezničku prugu, koja vodi iz Sudana u Adbar i Port Sudan, onda je čitav južni Sudan, Uganda i Kenyja odsječeni od Egipta, a time i od svih pojačanja i dopuna.

OPERACIJE U SOMALIJI

Somalija podijeljena je na talijansku, francusku i englesku Somaliju. Važnost Somalije se sastoji u njenom položaju na putu prema Indiji. Već tokom 19. stoljeća Francuzi su se učvrstili u Somaliji i onda su počeli izgrađivati svoje položaje. Somaliju ne možemo zamisliti u računima evropskih sila bez Indije i Abesinije. Za Englesku i Francusku, Somalija je štitila put u Indiju i Indokinu, a trebala je osigurati i put do Abesinije. Kad je Italija pristupila zaposjedanju Abesinije, došla je u sukob s Francuskom, koja imade željezničku prugu od Džibutija do Addis Abebe. Talijani su imali vrlo malo koristi od Abesinije, jer su se morali probijati kroz britanske brane na Suezu i Adenu, na Nilu i Kenyji. Englezi su činili Talijanima daleko veću smetnju nego li Francuzi, a i francusko javno mišljenje je što više, smatralo da Tailjanima treba omogućiti iskorištavanje novog posjeda. Francuska se mogla u tom pogledu, kao i u pogledu kolonija uopće, približiti osovini i bezuvjetno su postojali svi preduvjeti za mirno rješenje kolonijalnih pitanja. Kao što su u povijesti Francuzi stalno ili dolazili u sukob ili surađivali s Englezima kod iskorištavanja obih Indija, tako su oni ili surađivali ili dolazili u sukob u pitanju Somalije. Francuzi su htjeli napustiti Indiju i stvoriti seb veliki životni prostor u Africi. U tu svrhu pošla je ekspedicija Marchand koncem 19. stoljeća u pravcu Somalije s namjerom, da stvori jedan veliki francuski posjed od Čadskog jezera i obale Somalije preko Nila ovamo do Atlanskih obala Maroka. Međutim Francuzi su naišli na Engleze i pretrpjeli težak poraz.

Prema svemu napred izloženom, još za sada preuranjeno bi bilo unapred stvarati zaključke o ishodu sadašnjeg rata, jer treba imati u vidu, da dvije velike sile svijeta, koje imaju jaku vojnu moć, nisu zauzele nikakav odlučujući stav prema dosadašnjem svjetskom sukobu, a to su Sovjetska Rusija i Udružene američke države. Budućnost će nam najbolje pokazati svojstva i sposobnosti te ujedno veličinu i moć pojedinih naroda.

